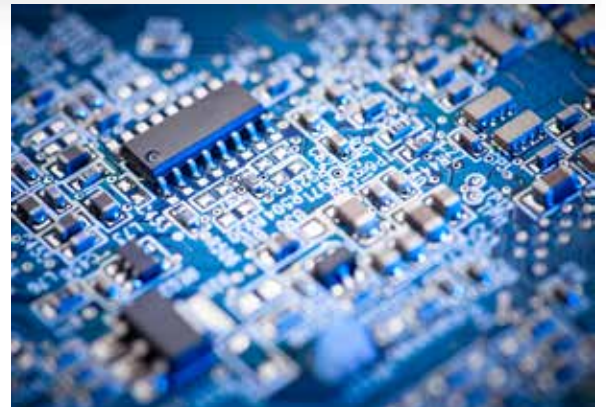




Антикризова рада громадських організацій України

# АНТИКРИЗОВА ПРОГРАМА СПІЛЬНИХ ДІЙ ВЛАДИ ТА БІЗНЕСУ: НЕВІДКЛАДНІ РІШЕННЯ



ЛИСТОПАД 2016

# АНТИКРИЗОВА РАДА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ

## Громадські організації, галузеві асоціації промисловців та підприємців, роботодавців України

Український союз промисловців і підприємців  
Федерація роботодавців України  
Торгово-промислова палата України  
Рада підприємців при КМУ  
Союз хіміків України  
Київська Торгово-промислова палата  
Українська зернова асоціація  
Асоціація «Укрлегпром»  
Асоціація «Укроліяпром»  
Українська асоціація підприємств чорної металургії  
Українська асоціація меблевиків  
Українська асоціація вторинних металів  
Незалежна асоціація банків України  
Асоціація міжнародних автомобільних перевізників України  
Асоціація суднобудівників України «Укрсудпром»  
Асоціація «Телекомунікаційна палата України»  
Київська міська асоціація промисловості, будівництва, транспорту та зв'язку Асоціація «Київ»  
Асоціація фахівців з нерухомості (ріелторів) України  
Спілка молочних підприємств  
Асоціація українських виробників «Морозиво і заморожені продукти»  
Асоціація з енергоефективності та енергозбереження  
Українська вітроенергетична асоціація  
Асоціація «УКРПИВО»  
Асоціація "Союз птахівників України"  
Асоціація «Укркондпром»  
Спілка малих, середніх та приватизованих підприємств України  
Асоціація сприяння бізнес-співпраці України та ЄС  
Асоціація приватних закладів освіти м. Києва  
Національна асоціація «Укрконсервмолоко»  
Асоціація «Український клуб аграрного бізнесу»  
Європейська бізнес-асоціація  
Аудиторська палата України  
Американська торгівельно-промислова палата в Україні  
Український кредитно-банківський союз  
Асоціація «Укрводка»  
Асоціація малих міст України  
Українська асоціація операторів зв'язку «Телас»  
Асоціація фермерів та сільськогосподарських підприємств України  
Асоціація міжнародних експедиторів України  
Інтернет Асоціація України  
Асоціація українських автомобілевиробників «Укравтопром»  
Ліга страхових організацій України  
Українська асоціація вторинних металів  
Національна асоціація «Укрцукор»  
Асоціація «Укрцемент»  
Асоціація «Укршкірпром»  
Асоціація «Меблідеревпром»

Асоціація «Ліга машинобудівників та роботодавців України «УКРМАШБУД»  
Асоціація виробників спеціальної техніки України «Укрспецтехпром»  
Насінева асоціація України  
Об'єднання підприємств хлібопекарної промисловості «Укрхлібпром»  
Національна асоціація молочників України «Укрмолпром»  
Спілка орендарів і підприємців України  
Українська асоціація виробників тютюнових виробів «Укртютюн»  
Асоціація енергоаудиторів  
Асоціація «Теплиці України»  
Асоціація портів України «Укрпорт»  
Асоціація «Укрелектрокабель»  
Спілка наукових та інженерних об'єднань України  
Всеукраїнська асоціація пекарів  
Біоенергетична асоціація України  
Українська асоціація якості  
Асоціація «КІІВ-МАФ»  
Союз виробників сокової продукції України  
Ліга нафтопромисловців України  
Всеукраїнська рада народного контролю «Комітет народного контролю»  
Відділення Міжнародної Асоціації ветеранів підрозділів антитерору «Альфа» у місті Києві  
Відкритий міжнародний університет реформ «Майдан»  
Всеукраїнське об'єднання учасників бойових дій та волонтерів АТО  
ВМГО «Студентська республіка»  
Українська асоціація зовнішньої політики  
Українська федерація вчених  
МГО «Україна-Польща-Німеччина»  
МГО «Рада з екологічної безпеки»  
Науково-технічна спілка енергетиків та електротехніків України  
Науково-технічне товариство комунального господарства та побутового обслуговування України  
Українська асоціація підприємств водопровідно-каналізаційного господарства  
Асоціація готельних об'єднань та готелів міст України  
Будівельна палата України

## **Реальний сектор економіки**

ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат»  
ТОВ «Кнауф Гіпс Київ»  
АТ «Мотор Січ»  
ТОВ СП «НІБУЛОН»  
ДП «НВКГ «Зоря»-«Машпроект»  
ПрАТ «МТС Україна»  
ДП «Антонов»  
ПАТ «УкрАВТО»  
ДП «НАЕК «Енергоатом»  
ДП «Завод 410 Цивільної авіації»  
ТОВ «ЕМВЕЙ УКРАЇНА»  
ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод»

## **Наукові установи, учбові заклади, спеціалізовані друковані видання**

Національна академія наук України

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України  
Інститут економіки промисловості при НАН України  
Інститут економіки та прогнозування  
Академія фінансового управління  
Центр антикризових досліджень  
Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова  
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка  
Європейський університет  
Український інститут дослідження екстремізму  
Академія енергетики України  
Журнал «Пульс»  
Інститут економіко-правових досліджень НАН України

### **Органи законодавчої та виконавчої влади, представники яких залучались до роботи Антикризової ради громадських організацій**

Депутатські фракції коаліції Верховної Ради України «Європейська Україна»  
Комітет ВРУ з питань промислової політики та підприємництва  
Комітет ВРУ з питань податкової та митної політики  
Міністерство енергетики і вугільної промисловості України  
Міністерство оборони України  
Міністерство аграрної політики та продовольства України  
Міністерство соціальної політики України  
Міністерство охорони здоров'я України  
Міністерство інфраструктури України

# АНТИКРИЗОВА ПРОГРАМА СПІЛЬНИХ ДІЙ ВЛАДИ ТА БІЗНЕСУ: НЕВІДКЛАДНІ РІШЕННЯ

## ЗМІСТ

Вступ.....	6
Поточна соціально-економічна ситуація.....	8
Повернення довіри до української банківської системи та удосконалення державної грошово-кредитної політики.....	9
Вдосконалення фіскальної системи.....	12
Промислова політика та розвиток підприємництва.....	16
Розвиток будівництва.....	22
Транспорт.....	23
Агропромисловий комплекс та продовольча безпека.....	25
Підтримка малого та середнього бізнесу.....	28
Розвиток оборонно-промислового комплексу.....	29
Підтримка проукраїнського бізнесу в зоні АТО.....	31
Сприяння експорту.....	32
Інноваційна політика.....	34
Розвиток державних електронних ресурсів, регулювання ІТ сфери.....	37
Боротьба з корупцією.....	39
Приватизація державного майна.....	40
Житлово-комунальна сфера: енергозбереження.....	40
Ділова досконалість та конкурентоспроможність.....	43
Поглиблення співпраці з Євросоюзом, імплементація Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС.....	43
Відновлення трудового потенціалу України.....	45
Інструменти реалізації Антикризової програми громадських організацій.....	46

## ВСТУП

В світі є багато країн, що зіткнулися із наслідками зовнішньої агресії або мають на своїй території локальні військові конфлікти. Одні з них сповзають до краху державності й економіки та остаточно перетворюються на регіональні сірі зони. Інші у складних умовах вибудовують власні стратегії довгострокового розвитку на основі проривних інноваційних кластерів і успішно поетапно інтегруються у глобальні ланцюги виробництва продукції з високою доданою вартістю.

Тривання безпекової невизначеності на Сході нашої країни на фоні деградації промислового комплексу, нарощування зовнішнього впливу на процес формування пріоритетів економічного розвитку України, «охолодження» відносин з міжнародними донорами, подальшого зубожіння населення не залишає часу для вичікування більш прийнятної геополітичної та економічної кон'юнктури.

В Україні сьогодні понад 70 % громадян за критичною межею бідності (перейшли в стан незахищених верств населення), менше відсотка відносять себе до середнього класу. Практично відсутні програми розвитку секторів економіки, надзвичайно низька зайнятість і, відповідно, великий відтік кваліфікованої робочої сили. Значний контингент біженців з Криму та Донбасу - вимушено переміщені особи (загалом це біля 2 млн населення) з великими труднощами інтегрується в суспільство у нових умовах як трудовий ресурс.

Продовжується політика жорсткої макрофінансової стабілізації тобто затягування поясів, але здебільшого за рахунок малого і середнього бізнесу і пересічних громадян.

Корпоративний сектор вимушений існувати в умовах боротьби за збереження преференцій власного розвитку внаслідок безперервного процесу перерозподілу сфер впливу.

Під пресингом штучної демонізації у суспільних настроях перебуває системний бізнес, що наразі продукує потужну частку ВВП.

Таку політику за всіма канонами макроекономічного регулювання економіка і населення не може витримати протягом тривалого періоду.

Водночас презентовані як національні чинні програми і стратегії розвитку не надають чіткої відповіді щодо виходу з кризи і тим більше не можуть претендувати на статус стратегій інноваційного прориву.

Наразі, як ніколи в історії України, в центрі уваги будь-якої державної стратегії має бути програма національної безпеки з мінімальними нормативами у всіх сферах розвитку країни, порушення яких може призвести до фактичної втрати державності через втрату управління секторами економіки .

Ділова спільнота вважає, що необхідна корекція економічного курсу, спрямована на більш справедливий перерозподіл доходів між секторами економіки, забезпечення сталого економічного розвитку із визначенням ефективних інструментів стимулюючої (а не лише фіскальної як зараз) бюджетної і грошово-кредитної політики.

Однак в умовах розбалансованої економіки не можна розвинути всі напрямки одразу. Треба визначити проривні інноваційно-інвестиційні пріоритети і ринки, на основі яких можна підготувати інноваційний ривок. До таких конкурентоспроможних пріоритетів

слід віднести розвиток ринків нетрадиційної енергетики на основі впровадження екологічно-чистих технологій замкнутого циклу (зниження енергетичної залежності, покращення екологічної безпеки); розвиток повних циклів сільськогосподарських виробництв і експорт продукції переробки на основі впровадження новітніх технологій замкнутого циклу з повним власним забезпеченням енергетичними ресурсами на основі переробки відходів; розвиток транзитного потенціалу країни, який ми сьогодні стрімко втрачаємо через непрофесійне управління тощо.

Всі ці пріоритети підпадають під загальний концепт «зелена модернізація» української економіки. Саме її впровадження і повинне розглядатися як першочергове завдання спільних зусиль влади та бізнесу при визначенні параметрів оновленого економічного курсу, стати головним інтелектуальним доробком створюваного наразі Національного комітету з промислового розвитку України.

Водночас все ще зберігається значний потенціал для розвитку високотехнологічного машинобудування, застосування інформаційних технологій в АПК, що передбачає впровадження новітніх технологій виробництва харчових продуктів не лише комерційно вигідних, а й екологічних і економічно доступних для малозабезпечених верст населення.

Вкрай актуальним завданням у визначенні напрямків спільних дій влади та бізнесу є популяризація культури підприємництва в Україні. Наявний досвід впровадження програми розвитку та фінансування малого підприємництва дозволяє прогнозувати реальне створення до 1 млн. робочих місць у сфері самозайнятості та МСБ протягом двох років за умов підтримки та розповсюдження у вітчизняному банківському секторі сучасних технологій мікрокредитування тих, хто бажає започаткувати власну справу.

З початку 2015 року створена з ініціативи біля ста об'єднань, асоціацій бізнесу Антикризова рада громадських організацій України реалізує проект щодо узагальнення та супроводження найбільш актуальних пропозицій ділової спільноти у форматі Антикризової програми спільних дій влади та бізнесу.

Документ містить діагностику основних проблем реального сектору економіки та пропонує можливий набір інструментарію їхнього розв'язання.

Нинішня редакція Антикризової програми громадських організацій, що акцентується на розв'язанні найбільш гострих прикладних проблем бізнесу у форматі невідкладних заходів, підготовлена на основі пропозицій та рекомендацій національних профільних асоціацій, громадських організацій бізнесу, експертних установ, представників реального сектору економіки та з урахуванням позицій розробленого Федерацією роботодавців України Плану модернізації України.

Антикризова програма спільних дій влади та бізнесу у такій редакції була ухвалена як консолідована позиція ділової спільноти на XIV з'їзді Українського союзу промисловців і підприємців (м.Київ, 10 листопада 2016 року).

## ПОТОЧНА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ

У I-му півріччі цього року, вперше з початку 2014 р. було зафіксовано позитивну динаміку реального ВВП (**+0,1%**). У II кварталі 2016 року цей показник порівняно з II кварталом 2015 року зріс на 1,4%.

Ціни на споживчому ринку у вересні 2016р. порівняно з попереднім місяцем зросли на 1,8%, з початку року – на 6,4%. За період січень – вересень 2016 р. у річному вимірі найбільш помітні зміни у бік росту зафіксовані за такими позиціями: гаряча вода, опалення - 74,4%, електроенергія – 64,4% , масло та цурук-понад 24%.

**Обсяг промислової продукції** у січні–вересні 2016 року порівняно з аналогічним періодом 2015 року збільшився на 2,0%.

Збільшення обсягів виробництва промисловості обумовило **зростання вантажообороту за підсумками січня-вересня 2016 року на 3,6 відсотка**.

Підприємствами України за січень-вересень 2016 року виконано будівельних робіт на суму 24,9 млрд. грн., що на 9,1% більше, ніж за аналогічний період 2015 року.

Разом з тим, **обсяг сільгосппродукції** у січні-вересні 2016 року порівняно з відповідним періодом 2015 року збільшився лише на 0,9%.

Оптовий товарооборот підприємств за 9 місяців цього року збільшився на 5,8%, **оборот роздрібної торгівлі - відповідно на 3,3%**.

Однак, **ключовим чинником позитивної динаміки внутрішньої торгівлі все ще залишається ефект низької статистичної бази 2015 року** (падіння у I півріччі 2015 р. становило у оптовій та роздрібній торгівлі 17,6% та 23,8% відповідно).

У січні-серпні 2016р. експорт товарів становив 22719,0 млн.дол. США, імпорт – 24184,4 млн.дол. Порівняно із січнем-серпнем 2015р. експорт скоротився на 9,0% (на 2240,9 млн.дол.), імпорт – на 0,9% (на 227,0

млн.дол.). Негативне сальдо становило 1465,4 млн.дол. (у січні-серпні 2015р. позитивне – 548,5 млн.дол.).

У розрізі географічної структури серед основних торговельних партнерів спостерігалася зниження частки РФ, Китаю, Туреччини, Італії, де ще зросли обсяги експорту товарів до Єгипту, Польщі, Індії та Німеччини.

З січня по серпень 2016 року Україна експортувала аграрної продукції на суму 9,1 млрд доларів, що становило 40,1% всього національного експорту за цей період.

Реальний наявний дохід населення, визначений з урахуванням цінового фактора, порівняно з відповідним періодом 2015 року збільшився на 5,6%.

Середня номінальна заробітна у серпні 2016р. становила 5202 грн, що в 3,6 раза вище рівня мінімальної заробітної плати (1450 грн).

Відносно серпня 2015р. розмір заробітної плати збільшився на 23,7%. Загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати на 1 вересня становила 1902,3 млн.грн.

За 8 місяців 2016 року кошти населення у платоспроможних банках зросли на 4.8% у національній валюті та 1.9% - в іноземній валюті.

Приріст кредитного портфеля корпорацій на 6 млрд. грн. протягом перших 8 місяців 2016 року нівельований зменшенням кредитів населенню. За умов збереження високих кредитних ризиків та низької платоспроможності позичальників банки спрямовували додаткову ліквідність переважно на купівлю державних цінних паперів.

За даними МЕРТ(станом на кінець червня 2016 р. у порівнянні з даними на кінець червня 2015 р.), відзначалося скорочення споживчого кредитування домашніх господарств на 23,5% (з урахуванням курсової переоцінки).



У II кварталі 2016 року зведений платіжний баланс повернувся до профіциту (1,2 млрд. дол. США).

Міжнародні резерви станом на 31.08.2016 року практично не змінилися та становили 14.1 млрд. дол. США або 3.6 місяця ім-

порту майбутнього періоду.

**Державний та гарантований державою борг України** станом на 31.08.2016 склав **близько 1,708 трлн грн або 66,59 млрд дол. США** (зростання за півроку майже на 2,24 млрд дол.США).

## ПОВЕРНЕННЯ ДОВІРИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Банківський сектор України продовжує перебувати в скрутному становищі внаслідок погіршення якості кредитного портфелю, падіння капіталізації, обмеження доступу до ресурсів на зовнішньому ринку, зниження довіри з боку населення, непрозорості надання рефінансування комерційним банкам та їхньої недостатньої ліквідності.

Недостатня координованість дій між НБУ, Урядом та Парламентом щодо врегулювання економічної ситуації та реалізації грошово-кредитної політики в інтересах стимулювання економічного зростання призвела до кредитної кризи, яка проявляється у підвищенні вимог банків до позичальників та забезпечення, фактичного припинення кредитування МСП, зростанні вартості кредитів.

Керівництво НБУ неодноразово проголошувало завершення санації (очищення) банківського сектору. Курс на оздоровлення банківського сектору викликає суперечливу реакцію учасників ринку: з одного боку, ринок залишають дійсно нежиттєздатні банки (було закрито 80 банків у 2014-2016 роках), з іншого боку, значна частина перебуває у проблемному стані. Учасники ринку очікують нових крахів банків, навіть якщо для цього немає підстав.

Це спричинило феномен одержавлення банківського сектору, коли державні банки приймають на себе все більшу частину активів та пасивів, перебуваючи при цьому в стані, далекому від самодостатності.

Підвищення швидкості виведення неплатоспроможних банків з ринку супроводжується невдалими спробами знайти для них інвесторів та низькими надходженнями від реалізації активів. Незважаючи на те, що Фонд гарантування вкладів фізичних осіб оперативно проводить виплати відшкодувань населенню, виникла кризова ситуація: надходжень та фінансових резервів Фонду не вистачає на виплати відшкодувань, що постійно потребує його кредитування державою; розмір відшкодування за депозитом українським вкладникам у 15 разів менше суми компенсації в країнах ЄС; у випадку краху банку ніяких відшкодувань за рахунок Фонду не отримують підприємства, оскільки є останніми в черзі.

На жаль початок роботи Ради Національного банку України, яка має виконувати важливу роль у захисті інтересів держави та є невід'ємною частиною корпоративного устрою, затягнувся аж до кінця жовтня цього року. Це стало однією із головних причин відсутності «Основних засад кредитно-грошової політики на 2016 рік», на сьогоднішній день. Стратегія монетарної політики на 2016-2020 роки базується на документі, що прийняло правління НБУ. Поза компетенції Ради НБУ до останнього часу перебували кадрові призначення, оцінка результатів роботи вищих керівників, політика винагород в НБУ, аудиту, прийняття припустимого ризику.

Не відновлена довіра у суспільстві до Центрального банку внаслідок тривалого періоду непередбаченості валютного курсу,

не визначення відповідальності НБУ як регулятора за банківську кризу, прогалин в своєчасному реагуванні на погіршення фінансового стану проблемних банків, небажання реалізувати національні програми реструктуризації проблемних кредитів, стимулювання кредитної активності банків, виведення проблемних активів з банків тощо. Банківський сектор України практично втратив привабливість для зовнішніх інвесторів, а здатність місцевих інвесторів капіталізувати банки послаблена загальною економічною кризою. Водночас ринок залишають іноземні банки із західним капіталом.

Капіталізація державних банків на сьогоднішній день не приносить ефекту для національної економіки, оскільки погіршення якості активів вимагає нових витрат на формування резервів і виснажує прибуток. Досі в Україні жодний з державних банків не виконує функцій банку розвитку, фінансування експорту.

Прийняття Закону про фінансову реструктуризацію неоднозначно сприймається великими українськими підприємствами, оскільки поряд з встановленням правил гри суттєво ускладнює процеси врегулювання проблемної заборгованості. Обґрунтоване для нормального стану економіки підвищення вимог регулятора до оцінки кредитних ризиків та обмеження кредитування пов'язаних осіб в умовах системної кризи лише дедалі послаблює банки в їх здатності кредитувати реальний сектор економіки. Особливо страждають від обмеження доступу до кредитних ресурсів малі та середні підприємства (внаслідок недостатнього забезпечення та погіршення середовища для бізнесу). Банки справедливо скаржаться на корупцію судів у розгляді справ на користь непорядних позичальників, неефективну систему реалізації своїх прав як кредитора та заставодержателя. В результаті українські банки вкладають все більшу частину коштів не в кредити, а в депозитні сертифікати НБУ та ОВДП. Це створює високу, але ілюзорну ліквідність, і по суті означає втрату банками своєї функціональності.

В Україні досі відсутній такий важливий інститут, як банківський омбудсмен, здатний врегульовувати більшість спірних ситуацій позасудовим консенсусом. Комплексна програма розвитку фінансового сектору, головним виконавцем якої є НБУ, передбачає створення органу примирення, проте встановлені Програмою строки (червень 2016 року) для подання законопроекту не виконано.

В умовах системної кризи, яку досі не визнано Урядом та центральним банком, проводиться жорстка монетарна політика, яка направлена на контроль руху валютної грошової маси. Головна мета, що визначив для себе НБУ - «таргетування інфляції», досягається грошовим голодом. Позитивно, що НБУ послідовно знижує ключову ставку – лише у 2016 році з 22% до 14%, але Україна продовжує перебувати в групі країн з найвищим рівнем ключової ставки.

Спостерігається падіння частки ресурсів строком більше 1 року в депозитах клієнтів, є наявною подальша валютизація ресурсної бази банків. Відбувається перерозподіл заощаджень населення з середніх та малих приватних банків на користь іноземних та державних банків. Такі зрушення в ресурсній базі поглиблюють кредитну кризу, обумовлюючи фактичне припинення кредитування. Рівень прострочення кредитів клієнтам стало перевищує 25%, при цьому в системно важливих державних банках частка негативно класифікованих активів перевищує 40%, а іноземних – 45%.

Рівень міжнародних резервів підвищився з початку року до 14 млрд дол., але лише 10,7 млрд дол. - в іноземній валюті, а решта вкладена в боргові цінні папери урядів інших держав та спеціальні права запозичення. Структура та розмір резервів у значній мірі є результатом стабільного перевищення імпорту над експортом.

**Для вирішення нагальних проблемних питань у сфері кредитної політики та фінансового сектору економіки пропонується здійснити низку таких заходів:**

- Завершити формування повноцінної Ради Національного банку. На практиці цей процес мав би відповідати передовим стандартам корпоративного управління, що дозволило б забезпечити прозорий відбір та призначення членів Ради за ознаками професіоналізму та репутації, а не політичної приналежності. Сприяти деполітизації в роботі Центрального банку.
- Переглянути функціональність Ради НБУ шляхом створення комітетів при Раді з ризиків, аудиту, призначень, винагород та стратегії; одним з першочергових завдань Ради має бути аналіз результатів роботи Правління, прийняття Стратегії НБУ, монетарної політики та національної антикризової програми, реалізація якої буде сприяти економічному зростанню, збільшенню зайнятості та забезпеченню стабільності фінансової системи.
- Запровадити порядок оперативного оприлюднення Національним банком заходів впливу на банки та інші фінансові установи, що входять у сферу нагляду НБУ, вказуючи установу, підстави та вид заходу; запровадити практику підготовки та оприлюднення доповідей незалежного аудитора НБУ про припинення діяльності конкретних банків.
- Вивчити та реалізувати успішно апробований в країнах ЄС досвід антикризових програм довгострокового рефінансування банків Національним банком України з метою стимулювання (відновлення) кредитування реального сектору економіки; продовжити поступове зниження ключової ставки НБУ з прив'язкою до очікуваного рівня інфляції.
- Розглянути можливість створення за прикладом країн членів - ЄС державних компаній з прийняття в управління проблемних активів від банків, що потрапили у скрутне становище; внести зміни у нормативну базу щодо оподаткування доходів банків від операцій з передачі або списання активів, що сприятиме розвантаженню балансів банків для активізації кредитування реального сектору економіки.
- Продовжити курс на валютну лібералізацію, включаючи зменшення частки обов'язкового продажу валютної виручки (наразі 65%); скасування граничного строку (НБУ встановлено 120 днів) розрахунків за операціями з експорту/імпорту товарів; збільшення строків повернення валютної виручки з зовнішньоекономічних операцій для підприємств з довготривалим циклом виробництва (оборонно-промисловий комплекс, машинобудування тощо); увести норму, що скасує обов'язковий продаж валютної виручки підприємств, необхідної для виконання ними зобов'язань за валютними кредитами у вітчизняних банках в межах сум, які потрібні юридичній особі для погашення тіла кредиту та відсотків за користування, передбачити можливість автоматичного відшкодування ПДВ на суму проданої валютної виручки на внутрішньому ринку; зняття валютних обмежень на повернення дивідендів за кордон.
- Розробити програму кредитної підтримки малого та середнього бізнесу, включаючи створення фондів гарантування кредитів МСП на засадах партнерства держави і бізнесу, із залученням кредитних коштів, інвестицій та технічної допомоги міжнародних організацій.
- Розробити програму невідкладних заходів із нарощування експортного потенціалу України та підтримки імпортозаміщення, в тому числі передбачити прискорення розвитку Укрексімбанку як спеціалізованої установи, започаткування системи експортних гарантій.
- Внесення змін до законодавства у частині поступового підвищення гарантованої суми відшкодування банківських депозитів, кратного мінімальній заробітній платі (зокрема, наразі в ЄС це не менше 350 мінімальних зарплат) та розширення переліку рахунків клієнтів, що підлягають відшкодуванню у разі неплатоспроможності банку.
- З метою запобігання у подальшому випадків врятування банків за кошти державного бюджету створити механізм трансформації боргових зобов'язань банків у

капітал або списання боргу за рішенням регулятора, включаючи емісію конвертованих облігацій (за аналогом прийнятого у багатьох країнах світу т. з. механізму *bail-in*); створити спеціальний стабілізаційний фонд за рахунок внесків банків (відсоток від активів, диференційований залежно від рівня системного значення банку, з максимальною ставкою для системно важливих банків), що призначений для врегулювання банків у разі їх неплатоспроможності (аналогічно створенню стабілізаційного фонду в ЄС).

- Створити в Україні інститут громадського примирителя для банківського сектору (або фінансового в цілому) на засадах, що відповідають принципам, сформульованим Міжнародною мережею фінансового омбудсмена (INFO) за результатами консультацій регуляторів з асоціаціями банків, інших фінансових установ, органами захисту прав споживачів; в якості прийнятого варіанту – обрати модель фінансування омбудсмену за рахунок внесків фінансових установ.

Для вирішення нагальних питань розвитку небанківських фінансових інституцій передусім необхідно відновити довіру та забезпечити захист споживачів фінансових послуг, а також посилити фінансову спроможність та конкурентоспроможність кредитних спілок та страхових компаній. Зокрема, необхідно здійснити низку заходів:

#### **у сфері кредитної кооперації та інших небанківських кредитних установ:**

- створити систему гарантування заощаджень в небанківських фінансових установах на засадах державно-приватного

партнерства;

- сприяти на державному рівні створенню схем колективного захисту в плані капіталізації та підтримки ліквідності з використанням досвіду країн ЄС (Австрія, Іспанія);

- прискорити переведення нагляду і регулювання кредитних спілок та кредитних кооперативів (у разі їх створення) до Національного банку, дотримуючись при цьому принципу пропорційності та гармонізації у вимогах;

- сприяти діяльності саморегулюючих організацій небанківських кредитних установ в розробці і дотриманні кодексів бізнесу;

#### **у сфері страхування:**

- забезпечення «глибини» страхового захисту, що проявляється у збільшенні частки страхових премій у структурі ВВП;

- запровадження механізмів обов'язкового страхування з питань, які зачіпають загальнодержавні інтереси, що сприятиме як забезпеченню стабільності економічного середовища, так і збільшенню страхових премій;

- забезпечення інвестиційної орієнтованості страховиків, що зумовлена інституційною спрямованістю страхового фонду та можливістю отримувати інвестиційний дохід та нарощувати капіталізацію через збільшення страхових резервів;

- забезпечення інноваційності страхових послуг, модернізація існуючих страхових продуктів для залучення широкого кола страхувальників.

## **ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ СИСТЕМИ**

**Незбалансована податкова політика** є наслідком відсутності дієвих реформ податкової системи, які стимулювали б бізнес працювати легально та прозоро. Проведені урядові комплексні зміни податкової системи, задекларовані як податкова реформа, насправді не дали очіку-

ваного результату для бізнесу: не сприяли детінізації економіки, не збільшили ділову активність, не вплинули суттєво на темпи економічного зростання.

Реформа Державної фіскальної служби поки що не призвела до зміни

парадигми характеру взаємовідносин між контролюючими органами та платниками податків. Тиск на бізнес, недотримання вимог податкового законодавства з боку контролюючих органів, недосконале адміністрування податків, відсутність фактичної відповідальності посадових (службових) осіб органів фіскальної служби підкреслюють необхідність проведення більш рішучих дій з реалізації інституціональної реформи ДФС України.

До цього часу не вирішена проблема з автоматичним відшкодуванням ПДВ, поверненням надміру сплачених податкових зобов'язань (зокрема, з податку на прибуток), переплати з ПДВ взагалі були «поховані» на електронних рахунках з ПДВ. Електронний сервіс «Електронний кабінет платника податків» так і не запрацював в нормальному режимі.

Діяльність податкової міліції стає все більше неефективною та корупційною, виведення капіталів за кордон без оподаткування стає все більшою проблемою для національної економічної безпеки.

Запровадження СЕА ПДВ обернулося загрозою вимивання обігових коштів підприємств, що в умовах економічної кризи призводить до закриття бізнесів, стимулювання «втечі» з України інвесторів, виведення активів та підприємств до сусідніх країн, а також збереження передумов для бюджетного відшкодування ПДВ в ручному режимі, тобто збереження корупціогенних чинників у податковій системі.

Система оподаткування податком на прибуток не стимулює інвестиційну діяльність, норми розділу III ПКУ є неоднозначними, що залишає можливість дискреції при застосуванні норм податкового законодавства.

Альтернативою системи депонування коштів ПДВ є застосування системи моніторингу ризикових операцій, направленої на упередження зловживань з ПДВ.

Чинна модель оподаткування податком на прибуток, яка не стимулює інвестиційну діяльність підприємств, знайшла свою альтернативу в пропозиціях експертного

спільноти та бізнесу щодо більш прогресивної моделі оподаткування податком на виведений капітал, яка має багато переваг, починаючи від спрощення адміністрування, сприяння інвестиційної діяльності, та закінчуючи протидією прихованому виведенню капіталів за кордон.

Податкова система потребує подальшої лібералізації та спрощення адміністрування, зменшення податкового навантаження на бізнес з метою стимулювання зовнішніх та внутрішніх інвесторів.

Відсутність помітних зрушень України у рейтингу легкості ведення бізнесу (80 місце із 189 країн, у порівнянні з минулим роком результат покращився на 3 позиції), критичне ставлення вітчизняного бізнесу до стану справ у боротьбі із контрабандою, невирішеність багатьох проблемних питань, актуальність яких не втрачається з кожним новим витком реформування ДФС, особливий акцент, що наразі робиться урядом з метою впровадження європейських стандартів у визначенні митної вартості, автоматизації процедур митного оформлення товарів, обумовлює нагальну необхідність законодавчих змін у митній сфері.

Таким чином, орієнтирами для влади у сфері оподаткування та митної справи є скасування системи депонування коштів на ПДВ-рахунках, запровадження податку на виведений капітал, подальше зменшення навантаження на фонд оплати праці, перехід на автоматичну ризикоорієнтовану систему адміністрування податків, ліквідація податкової міліції, спрощення митних процедур, зокрема для дрібнооптових вантажів, запровадження пост-аудиту, створення «єдиного вікна», врегулювання питань визначення митної вартості тощо.

Зважаючи на це, Антикризова рада громадських організацій виступає з таких позицій:

#### **У сфері удосконалення системи оподаткування:**

- Провести порівняльний аналіз впливу змін податкового, митного, пенсійного та

регуляторного законодавства (за останні 3-4 роки) на економіку і формування державних фінансів, з метою підготовки аргументованих пропозицій, спрямованих на досягнення балансу інтересів між бізнесом та державою для забезпечення сталого розвитку економіки. Здійснити відповідні розрахунки щодо динаміки змін фіскального навантаження на бізнес у розрізі провідних галузей економіки (підприємств реального сектору економіки (великих, середніх, малих, державної та недержавної форм власності) у співставленні з динамікою змін показників ВВП, галузевої та регіональної доданої вартості, зведеного бюджету України (ДБУ, МБУ) та ПФУ. Залучити до цієї роботи профільні наукові установи.

- Забезпечити проведення дієвої інституціональної реформи Державної фіскальної служби та посилення громадського контролю за діяльністю служби. Провести реорганізацію ДФС зі створенням єдиної юридичної особи з відокремленими підрозділами – територіальними органами ДФС. Оптимізувати функції контролюючих органів, посилити консультативно-сервісні та аналітичні функції.

- Запровадити дієвий механізм притягнення до дисциплінарної, фінансової, кримінальної персональної відповідальності посадових (службових) осіб контролюючих органів за свої рішення, дії, бездіяльність, внаслідок яких платники податків понесли збитки (була спричинена шкода) як шляхом пред'явлення державою зворотної вимоги (регресу) таким посадовим (службовим) особам контролюючих органів в сумі понесених платниками податків збитків (шкоди), так і прямого застосування фінансових санкцій,

- Забезпечити скорочення обсягів часу на підготовку податкової звітності, розширення можливостей безперешкодного дистанційного звітування та сплати податків; запровадження та забезпечення ефективного функціонування он-лайн-сервісів: Електронного кабінету платників податків, Фіскальної розрахункової системи (програмного забезпечення замість РРО).

Забезпечити прозорість діяльності ДФС у частині повноти і деталізації податкових роз'яснень, прийнятих нормативних актів (наказів) та іншої періодичної інформації за рахунок:

- обов'язкового оприлюднення ДФС періодичної податкової інформації (розширення її переліку та деталізація);

- обов'язкового оприлюднення на сайті ДФС у повному обсязі періодичної податкової (поточної) інформації щодо прийнятих нормативних актів (наказів) та іншої періодичної інформації, а також роз'яснень за запитами платників податків та громадськості (розширення її переліку та деталізація),

- удосконалення (спрощення) процедури апеляційного оскарження рішень фіскальних органів, забезпечення об'єктивного та неупередженого розгляду скарг платників податку.

- Відмовитися від виключно каральної моделі податкового контролю:

- скасувати штрафні фінансові санкції до платників податків, які без оскарження податкового повідомлення-рішення сплатили донараховані платежі;

- спростити систему адміністрування при використанні реєстраторів розрахункових операцій, зменшити кількість штрафних санкцій за порушення у сфері РРО, запровадити електронні сервіси у цій сфері;

- заборонити на законодавчому рівні кримінальне переслідування особи за ухилення від сплати податків до остаточного узгодження податкових зобов'язань та запровадження механізму автоматичного закриття раніше відкритих кримінальних проваджень при набранні законної сили рішенням суду про скасування донарахувань;

- поширити дію Закону «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської

діяльності» на податкові органи;

- ліквідувати податкову міліцію;

- - розробити та запровадити автоматичну ризикоорієнтовану систему, направлену не тільки на виявлення, але і на запобігання порушенням у сфері оподаткування, в тому числі у сфері ПДВ. Зменшити фіскальне навантаження на фонд оплати праці (ЄСВ та ПДФО) до оптимального рівня, з урахуванням висновків наукових досліджень, скасувати військовий збір. Паралельно здійснити комплексні заходи з реформування системи пенсійного забезпечення та децентралізації.

- Модернізувати податок на прибуток:

- з 1 січня 2018 року перейти на модель оподаткування податком на виведений капітал;

- вдосконалити інструмент контролю за трансфертним ціноутворенням відповідно до вимог ОЕСР щодо розкриття інформації про використання схем агресивного податкового планування;

- повернути платникам податку переплати з податку на прибуток.

- Реформувати податок на додану вартість:

- скасувати електронні рахунки з ПДВ та акцизного податку. В якості альтернативної моделі запровадити систему моніторингу ризикових операцій, направлену на упередження зловживань у сфері оподаткування;

- забезпечити механізм відшкодування ПДВ в максимально автоматичному режимі, для чого запровадити Єдиний реєстр поданих заяв на повернення бюджетного відшкодування ПДВ, встановити контроль Міністерства фінансів України за дотриманням органами ДФС вимог податкового законодавства щодо оприлюднення повного обсягу публічної інформації стосовно процедур відшкодування та відшкодування ПДВ в хронологічному порядку;

- відновити режим звільнення від оподаткування ПДВ операцій з ввезення на митну територію України устаткування та обладнання, що здійснюється як внесок до уставних фондів з метою активізації залучення інвестицій для проведення модернізації та переоснащення підприємств;

- переглянути ставки ПДВ з урахуванням висновків наукових досліджень;

- Забезпечити створення єдиного загальнодоступного реєстру ставок з податку на майно (для платників податків, що мають філії, відділення та інші відокремлені підрозділи).

- Переглянути методику нормативної грошової оцінки землі в умовах податку на комерційну нерухомість; призупинити індексацію нормативної оцінки землі (визначення коефіцієнта індексації за 2015 та 2016 рр. на рівні 100 %);

- Ввести мораторій на внесення змін до податкового законодавства протягом 3 років після запровадження фіскального блоку Невідкладних рішень Антикризової програми спільних дій влади та бізнесу (з 2017 по 2019 р.р.) в частині ставок, видів податків і зборів;

- Зберегти спрощену систему оподаткування, збільшити граничні обсяги доходів для кожної з груп з одночасною диференціацією граничних обсягів доходів в розрізі регіонів. В рамках забезпечення фінансової децентралізації передати повноваження по встановленню граничних обсягів доходів для цілей ССО місцевим органам влади. Зберегти перелік видів діяльності, передбачених чинними нормами податкового законодавства для спрощеної системи оподаткування.

- На основі висновків експертно-наукових досліджень удосконалити загальну систему оподаткування доходів фізичних осіб з метою стимулювання фізичних осіб спрямовувати частину свого доходу на здійснення інвестицій. Підвищити поріг податкової знижки для малозабезпечених осіб.

- Продовжити дію спеціального режиму з ПДВ для сільськогосподарських підприємств в повному обсязі до 2019 року. Запровадити та реалізувати пілотні проекти до 2018 року для переходу на інші моделі оподаткування.

- Повернути спеціальний режим оподаткування для підприємств переробної м'ясо-молочної промисловості

- Здійснювати поступове підвищення фіскальної ефективності екологічно орієнтованих податків і зборів на основі реалізації Національної стратегії наближення законодавства України до норм ЄС у галузі охорони довкілля.

### **У сфері удосконалення митного законодавства**

- Провести реформу митних органів з метою недопущення втрати ефективності їхнього функціонування, збереження профільної вертикалі управління. Здійснити аналіз виконання функцій, що стосуються митної справи, та забезпечити реформування ДФС України на принципах відповідності структури управління завданням та функціям митних органів. Не допустити розчинення функцій митного контролю та виконання митних формальностей в підрозділах, що забезпечують дотримання вимог податкового законодавства та сплату податкових платежів. Припинити процес кадрового вимивання фахівців митниці через створення прозорої системи стимулювання їхньої роботи. Відновити дії Митно-тарифної ради.

- Впровадити процедури автоматичного оформлення митних декларацій в залежності від рівня ризику («зелений» коридор – оформлення в автоматичному режимі, «жовтий» коридор – посадова особа митниці перевіряє документи, «червоний» коридор - посадова особа митниці перевіряє документи і товари).

- Впровадити дію норм, аналогічних діючим у митному законодавстві ЄС (положень щодо діяльності уповноважених економічних операторів, системи спрощених митних процедур, впровадження обов'язкового подання перевізником короткої ввізної декларації до ввезення в Україну товарів, впровадження українського ідентифікаційного номера для іноземних суб'єктів господарювання).

- Передбачити випуск товарів, що імпортуються в Україну, у вільний обіг за заявленою суб'єктом ЗЕД митною вартістю із одночасним врегулюванням порядку проведення митного пост-аудиту, передбачивши відповідні можливості для його застосування щодо випущених у обіг товарів.

- Чітко визначити перелік обставин, коли безпосередньо під час митного оформлення посадова особа має право вимагати від декларанта додаткові документи для підтвердження заявленої митної вартості товарів.

- З метою створення умов для зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого бізнесу запровадити спрощені митні процедури для дрібнооптових вантажів.

## **ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА ТА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Упродовж останніх років відбувається поглиблення кризи у промисловості. Зокрема, падіння триває з 2012 р. і становило -0,5% у 2012 р. (порівняно з попереднім періодом), -4,3% - у 2013 р., -10,7% - у 2014 р. та -13,0% – у 2015 р. Ще швидшими темпами скорочується виробництво у переробній промисловості, якій належить ключова роль у

модернізації всієї економіки, – на 2% у 2012 р., 7,1 - у 2013 р., 10,1 - у 2014 р., 12,6% - у 2015 р.

Продовжуються процеси деіндустріалізації національного господарства. Занепад промисловості призводить до скорочення зайнятості у галузі. У промисловості сьогодні зосереджено 15,6% усього зайнятого



населення (проти 16% у попередньому 2014 р.).

Скорочення виробництва в галузях промисловості протягом 2011-2015 рр. відповідно позначилось і на зменшенні обсягів валового внутрішнього продукту. Питома вага промисловості у структурі ВВП скорочується (з 22,9% у 2011 р. до 20,1% у 2015 р.). Те саме спостерігається у переробній галузі, частка якої у ВВП зменшилася з 12,8% у 2011 р. до 12,1% у 2015 р. Аналіз структури промисловості за основними видами економічної діяльності показує, що добувна та переробна промисловість разом формують майже 80% промислової продукції, а постачання електроенергії, газу та води складає 20,1% (2015 р.) В структурі реалізованої промислової продукції поступово зростає частка добувної промисловості, а питома вага переробної промисловості – знижується. Внесок сектора переробної промисловості в структуру валової доданої вартості, що сформована промисловістю, теж скорочується.

На сьогодні ключовими бар'єрами промислового розвитку на інноваційні основи та структурної трансформації економіки України є:

- **Низький інвестиційний потенціал.** Незважаючи на нагальну потребу у технологічних інвестиціях та зацікавленість інвесторів у реалізації інвестиційних проектів у різних галузях промисловості, обсяги інвестицій швидко скорочуються. У 2014–2015 рр. частка інвестиційного попиту становила близько 13% у структурі сукупного попиту.

- **Висока залежність від імпорту засобів виробництва.** Іноземні інвестиційні товари становлять сьогодні понад 60 % валового нагромадження основного капіталу України. Відсутність дієвих державних програм з імпортозаміщення. Йдеться, насамперед, про електротехнічне, важке, транспортне і сільськогосподарське машинобудування, розвиток якого в усьому світі розглядається як провідний чинник забезпечення науково-технічного прогресу в економіці.

- **Нерівномірний розподіл податкового на-**

**вантаження між секторами і галузями економіки,** що створив несприятливі податкові умови функціонування наукомістких, високотехнологічних виробництв і підсилив фінансові обмеження для технологічного розвитку.

- **Проблема невідшкодування (несвоєчасного відшкодування) ПДВ експортерам** зачіпає сьогодні буквально всі галузі господарства та наразі перетворилася на чинник впливу на економічну діяльність промислових підприємств загальнонаціонального масштабу.

- **Недостатнє інвестування підтримки та розвитку кадрового потенціалу,** що призводить до його поступового занепаду — старіння кадрів, «витоку мізків» за кордон, втрати престижності інженерних, проектних і технологічних спеціальностей — і робить прямий негативний вплив на науково-технічний рівень галузі та її виробничий потенціал.

### **Машинобудівна промисловість**

Половина всіх машинобудівних виробництв віддають перевагу закупівлі за кордоном машин і обладнання іншим видам інновацій. Лише 34% машинобудівних підприємств проводять внутрішні і зовнішні науково-дослідні роботи.

На жаль, частка реалізованої інноваційної машинобудівної продукції має тенденцію до скорочення і становить 11,9%.

Проблеми машинобудівної галузі:

- надзвичайно висока залежність від імпорту високотехнічного обладнання та складових;

- втрата російського ринку;

- неналагодження інституційних механізмів підтримки інвестування: індустриальних парків, державно-приватного партнерства, національного проектування;

- низький обсяг державних програм підтримки;

- відсутній доступ до міжнародного ринку довгострокових кредитів.

Сприяння машинобудівним виробництвам з боку держави повинно стосуватись: зростання державного замовлення для внутрішнього ринку та процесів імпортозаміщення на ринках імпортої продукції (міського транспорту, станків та обладнання, електроінструментів та побутових приладів);

- орієнтація підприємств машинобудування на задоволення внутрішніх потреб держави (як варіант, завантаження потужностей вагонобудівних компаній через держзамовлення за рахунок емісії на виробництво 20 тис. нових вантажних вагонів для Укрзалізниці);

- надання підприємствам, що розгортають виробництво імпортозаміщуючих товарів, в оренду на пільгових умовах вільних виробничих площ, що знаходяться в державній власності; створення замкнутих виробничих ланцюжків доданої вартості шляхом вертикальної інтеграції та кластеризації);

- перетворення власності державних підприємств оборонного і цивільного машинобудування (акціонування, корпоратизація державних підприємств, стимулювання утворення інтегрованих структур, зокрема в космічній галузі та енергетичному машинобудуванні; збільшення капіталізації вітчизняних машинобудівних підприємств шляхом проведення технологічного аудиту та постановка об'єктів інтелектуальної власності на баланс в якості нематеріальних активів у передприватизаційний період);

- удосконалення законодавчого поля (для співробітництва з приватними іноземними компаніями необхідно доопрацювати закон України «Про державно-приватне партнерство», передбачивши можливість участі державних підприємств в державно-приватних структурах, прозорий механізм для мотиваційної участі іноземних компаній та умови для збереження вітчизняних виробництв, зокрема оборонного та подвійного спрямування);

- збереження високої кваліфікації виробничих кадрів, забезпечення спадкоємності генерацій робочих колективів (збільшити

обсяги державного замовлення на технічні спеціальності за напрямками «електротехніка та електромеханіка», «машинобудування», «матеріалообробка», «матеріалознавство»).

## **Хімічна промисловість**

- надання пріоритетності реалізації інвестиційних проектів з розширення діючих виробничих потужностей та модернізації внутрішнього виробництва на базі більш глибокого перероблення місцевої сировини та напівпродуктів, використання сучасних технологій, створення замкнутих технологічних циклів у виробництві продуктів азотної хімії, продуктів органічного напрямку, титанової продукції, полімерної та гумовотехнічної продукції;

- сприяння організації нових сучасних переробних виробництв та технологічної модернізації існуючих. Реалізація завдання через впровадження проектів із розвитку сучасних імпортозаміщуючих хімічних виробництв, у першу чергу, фармацевтичного виробництва, агрохімічної продукції, добрив, засобів захисту рослин, лакофарбових матеріалів, мийних засобів, що здатні виробляти конкурентну товарну продукцію, яка не поступається імпортним аналогам, на основі впровадження сучасних технологій, сприяння локалізації виробництва на території України, кооперування для організації спільних підприємств;

- стимулювання диверсифікації виробництва і підвищення конкурентоспроможності хімічної промисловості за напрямками: агрохімія, хімія тонкого органічного синтезу (виробництво лаків, фарб, фотохімічних товарів тощо), виробництво хімікатів для промисловості, виробництво нових композиційних матеріалів. Реалізації цього завдання сприятиме розроблення Програми модернізації хімічної промисловості до 2025 р., де будуть чітко визначені завдання, терміни виконання та джерела залучення інвестицій для впровадження інвестиційно-інноваційних проектів на українських хімічних підприємствах;

- надання субсидій на підтримку розвитку композиційних матеріалів та виробів з них у

рамках реалізації Програми модернізації хімічної промисловості; надання субсидій на компенсацію частини витрат на реалізацію комплексних інвестиційних проєктів зі створення нових виробництв; надання пільгових довгострокових кредитів і послуги фінансового лізингу як інструменту стимулювання щодо активізації інноваційних процесів у галузі та можливості створення нових високотехнологічних виробництв;

- для створення відповідних умов щодо стабільного розвитку виробництва мінеральних добрив та забезпечення потреб агропромислового комплексу України в агрохімікатах та засобах захисту рослин, необхідне сприяння у терміновому погодженні проєкту Закону України «Про стимулювання розвитку промисловості з виробництва мінеральних добрив, засобів захисту рослин та інших агрохімікатів для агропромислового комплексу»;

- невідкладна практична імплементація в Україні технічного законодавства ЄС у сфері обігу хімічної продукції на внутрішньому ринку України, зокрема, забезпечити необхідність повної гармонізації національного технічного законодавства з європейським у сфері обігу добрив; забезпечити відповідність продукції, що виготовляється, міжнародним нормам з екологічної та хімічної безпеки; прискорити гармонізацію технічних регламентів щодо безпечності хімічної продукції, пестицидів та агрохімікатів, лакофарбових матеріалів, упаковки та відходів упаковки;

- сприяння у використанні можливостей європейських програм, спрямованих на створення і передачу наукових досягнень бізнесу (для хімічної промисловості: Горизонт – 2020, NoGAP, Європейська технологічна платформа «Сійка хімія»).

## **Деревообробна галузь**

Механізми стимулювання розвитку деревообробної промисловості:

- формування важелів впливу зі створення продукції із значною часткою доданої вартості, тобто розвитку глибокої переробки деревини в країні, а не вивезення її як сировини для

іноземних товаровиробників;

- впровадження обґрунтованих транспортних тарифів, зокрема залізничного транспорту на внутрішні перевезення, у відповідність із транзитними та ввести мораторій на їх підвищення;

- запровадження єдиної системи електронного обліку деревини та перегляд правил торгівлі з метою сприяння рівноправного доступу на ринок виробників;

- забезпечення рівних, недискримінаційних умов споживання деревини, що використовують її у якості сировини;

- стимулювання інноваційного розвитку шляхом впровадження технологічних та продуктивних інновацій, що дасть можливість отримання паперової продукції з абсолютно новими властивостями;

- забезпечення розвитку ринку вторинної сировини, тобто макулатури, на якій базується вітчизняне виробництво паперу і картону та частка якої в композиції целюлози перевищує 80%;

- створення умов для відкриття целюлозного виробництва на основі використання деревини як сировини в комплексі з паперовим виробництвом та виробництвом деревної маси з використанням однорічних рослин, що допоможе вирішити питання зі задоволення потреб підприємств целюлозно-паперової промисловості первинною волокнистою сировиною – целюлозою та деревною масою.

## **Легка промисловість**

Для розвитку галузі і стимулювання експорту українських виробів необхідне:

- зниження залежності від імпорту сировини та матеріалів проміжного споживання;

- звільнення іноземного інвестора від сплати ввізного мита та застосовування податкових векселів з ПДВ строком на 3 роки при ввезенні нового обладнання, устаткування або комплектуючих виробів;

- налагодження зв'язків українських виробників з провідними виробниками ЄС, для чого слід посилити поінформованість провідних європейських корпорацій про можливості України шляхом створення галузевих каталогів продукції, підтримки участі українських виробників у спеціалізованих виставках за кордоном, проведення власних виставок у провідних країнах світу.

Підтримка вітчизняного товаровиробника взуттєвої та шкіряної продукції та стимулювання розвитку галузі можливе за такими напрямками:

- сприяння реалізації існуючого потенціалу імпортозаміщення, що вплине на поліпшення цінової конкурентоспроможності вітчизняних товарів на внутрішньому ринку. Напрямами імпортозаміщення у взуттєвій промисловості є збільшення виробництва взуття, обмеження імпорту товарів, що були у використанні, зниження залежності від імпорту сировини та матеріалів проміжного споживання, розширення виробництва традиційної для України сировини для взуттєвої та шкіряної промисловості – натуральної шкіри;

- створення стабільної і гнучкої системи фінансово-кредитного забезпечення підприємств, що передбачає розвиток сучасних механізмів фінансової підтримки, в тому числі державних закупівель, лізингових операцій, мікрокредитування;

- сприяння глибокої переробки вітчизняної шкірсировини, що стимулюватиме до збільшення обсягів та насичення внутрішнього ринку вітчизняною шкірсировиною, її здешевлення для українських переробників, шляхом збільшення вивізного (експортного) мита на живу худобу та шкіряну сировину до рівня 15%;

**Гірничодобувна промисловість.** Гірничорудні підприємства України є ключовими та стратегічно важливими для держави, вони забезпечують значну частку валютних надходжень до країни, значно поповнюють Держбюджет, сприяють підтримці зайнятості та соціальній стабільності у регіонах присутності підприємств.

Обсяг виробництва залізорудної сировини протягом 2014 – 2015 років та з початку поточного року має сталу динаміку на зниження.

Зниження виробництва у 2014-2016 роках обумовлено падінням попиту на залізорудну продукцію на внутрішньому ринку України та проблемами з транспортуванням руди на металургійні підприємства, які тривалий час не вирішуються ПАТ «Укрзалізниця».

Певне зростання після 2013 року обсягів експорту залізорудної продукції на жаль не позначилось на фінансовому становищі підприємств. Так, у підприємств асоціації «Укррудпром» (82% вітчизняної залізорудної сировини) при зростанні фізичних обсягів у 2014-2015 роках на 23%, фінансові надходження зменшились на 43%.

Суттєво згорнуто інвестиційні проекти та зменшено фінансування поточних витрат на підтримання виробництва. Обсяги робіт з підготовки корисних копалин до видобування знизилась практично у 2 рази, що ставить під загрозу подальшу діяльність гірничозбагачувальних комбінатів.

Виходячи з вищенаведеного, вважаємо за доцільне проведення наступних заходів :

- Розробити програму розвитку внутрішнього ринку залізорудної продукції, для чого Забезпечити виконання державних проектів з розвитку та модернізації вітчизняної житлово-комунальної, транспортної та енергетичної інфраструктури країни з залученням вітчизняних металовиробників.

- Прискорити прийняття нових редакцій «Кодексу про надра» та «Гірничого Закону України», розробка яких ведеться протягом останніх 10 років.

- Збільшити частку екологічного податку на 15%, що залишається у місцевих бюджетах на витрати екологічних проблем регіону.

- Розробити та впровадити механізм рівноправного доступу гірничорудних

підприємств до користування вагонам ПАТ «Укрзалізниця»;

- Розробити обґрунтований механізм рентних платежів для видобутку залізної руди з урахуванням обсягів та умов видобутку, якості первинної сировини, витрат на збагачення, металургійної цінності залізородної сировини та рівня світових цін.

Серед ключових проблем, які перешкоджають реалізації інвестиційного потенціалу вітчизняного машинобудування та створенню мультиплікативного ефекту для інших галузей української промисловості, першочергового вирішення потребують наступні:

### **Стимулювання внутрішнього ринку**

- Спрямувати діяльність уряду на пошук можливостей збільшення обсягів державного замовлення на продукцію вітчизняних товаровиробників та розширення внутрішнього ринку в рамках доопрацьованої Державної програми розвитку вітчизняних промислових підприємств з урахуванням потреб внутрішнього споживання (транспортна інфраструктура, енергетика, оборонно-промисловий комплекс).

- Стимулювати попит на продукцію вітчизняного виробництва шляхом компенсації відсоткової ставки при виплаті кредитів для тих суб'єктів, які закупають машинобудівну техніку вітчизняного виробництва.

- Впровадити механізми фінансової підтримки інвестиційних проектів з метою реструктуризації кредитів, залучених для розвитку виробництва і модернізації потужностей; компенсації інвестору коштів, вкладених у створення інфраструктури (енерго- та водопостачання, під'їзні дороги тощо), зокрема, в рамках державно-приватного партнерства.

- Забезпечити конкурентний доступ до мереж і енергії, що сприятиме унеможливленню зловживань монополіями становленням суб'єктами природних монополій у сфері енергетики, тепlopостачання, централізованого

водопостачання та водовідведення

- Використати механізми СОТ для захисту внутрішнього ринку на період переорієнтації українських підприємств з одних ринків збуту на інші, включаючи компенсаційні мита й інші захисні заходи, а також дозволені СОТ механізми зі стимулювання інноваційної й інвестиційної активності, зокрема через субсидування НДДКР, проектне фінансування, державні гарантії, лізинг устаткування та ін.

- Переглянути у бік зменшення норматив відрахувань частини чистого прибутку державних підприємств, що спрямовується до Державного бюджету України (75 %)

- Вирішити питання щодо сертифікації продукції українських підприємств в країнах-учасниках СНД, які підписали у 2015 році «Угоду про взаємне визнання результатів дослідів з метою затвердження типу метрологічної атестації, перевірки та калібрування засобів вимірювальної техніки» з метою збереження запобігання втрати ринків збуту.

- Розробити механізм щорічного фінансування місцевого будівництва шляхів та соціального житла за рахунок перевищення планових надходжень на митниці.

### **У регуляторній сфері**

- Прискорити дерегуляцію господарської діяльності на засадах прозорості, уніфікації та автоматизації адміністративних процедур, взаємної відповідальності сторін. В рамках здійснення дерегуляції необхідно здійснити наступні заходи:

- удосконалення дозвільних процедур у сфері господарської діяльності шляхом запровадження процедури видачі документів дозвільного характеру за допомогою засобів телекомунікацій (в електронному вигляді) та скорочення переліку документів, які вимагаються від суб'єкту господарювання для одержання документу дозвільного характеру;

- створення інтегрованої автоматизованої

бази державного нагляду з інформацією про всі контрольні заходи, нормативні вимоги до конкретних видів підприємницької діяльності;

- встановлення єдиного порядку стягнення адміністративно-господарських санкцій, що застосовуються органами державного нагляду за фактами встановлених порушень;

- залучення профільних громадських організацій бізнесу до опрацювання ліцензійних умов.

### У митній сфері

- Зменшити кількість обов'язкових документів, які подаються для здійснення адміністративних процедур під час експорту/імпорту, передбачивши внесення відповідних змін до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

зменшення кількості документів, необхідних для митного оформлення».

- Впровадити концепцію «єдиного вікна», зокрема визначення процедури взаємодії контролюючих органів з митними органами під час пропуску та митного оформлення вантажів, виключення дублюючих функцій та скасування вимог щодо використання паперових документів для цілей перетину кордону України й проходження митного та супутніх контролів.

- Внести зміни до Закону України «Про митний тариф України» в частині скасування ввізних мит на устаткування та обладнання, які ввозяться на митну територію України для модернізації виробництв, та сировину, яка не видобувається в Україні.

- Удосконалити механізми визначення митної вартості та відповідні гарантії для легальних імпортерів.

## РОЗВИТОК БУДІВНИЦТВА

За даними Укрстату в січні–вересні 2016р. підприємства України виконали будівельні роботи на суму 43,9 млрд.грн. Індекс будівельної продукції у січні–вересні 2016р. порівняно із січнем–вереснем 2015р. становив 113,2%, у т.ч. індекс будівництва будівель – 115,0% (житлові – 113,4%, нежитлові – 117,0%), інженерних споруд – 111,1%.

До застарілого фонду відноситься 3055 будинків на 211,5 тис. квартир. 23% всього житлового фонду країни, або 72 млн. кв. метрів, — це малоповерхові будинки, так звані «хрущовки», побудовані в 1960-1970- роки. З них 80% потребують капремонту. З кожним роком збільшується ризик для життя мешканців таких будинків.

Доцільно вжити таких заходів, що стимулюватимуть розвиток будівництва:

- Відновити фінансування Програми державної підтримки будівництва доступного житла та Програми забезпечення молоді житлом, що сприятиме збільшенню внутрішнього ринку не тільки в галузі будівництва, а й в інших галузях економіки, пов'язаних з будівництвом, а також дозволить вирішити

низку гострих соціально-економічних проблем. Розвиток державно-приватного партнерства за участю держави або органів місцевого самоврядування (з одного боку) та пільгових категорій населення, які раніше були учасниками вищевказаних державних програм, у співінвестуванні у нове будівництво або модернізацію застарілого житлового фонду.

- Розробити та прийняти державну програму щодо підтримки індустріального будівництва. Метод індустріального будівництва є одним із напрямів швидкого спорудження сучасних, якісних панельних житлових будинків. Для широкого запровадження індустріального будівництва необхідна кардинальна реконструкція та модернізація виробничої бази багатьох підприємств.

- Сприяти прийняттю закону «Про орендне житло», що може закласти підґрунтя для залучення інвестицій у будівництво житла, створить прозорі взаємини між орендарем та орендодавцем, стимулюватиме розвиток масового і доступного сегменту орендного житла на ринку

нерухомості.

- На законодавчому рівні розв'язати проблему «старого» житлового фонду, зокрема вирішити цілу низку питань: хто має право на отримання нового житла, в разі знесення старого будинку, як буде відбуватися обмін квадратних метрів, як будуть захищені права інвесторів, тощо.
- Створити конкурентне середовище для покращення якості послуг, що надаються організаціями-монополістами
- Спростити процедуру передачі збудованих інженерних мереж до комунальної власності.
- Розглянути можливість зменшення або звільнення від сплати забудовником-замовником пайової участі у разі отримання права завершення об'єкту незавершеного (житлового) будівництва.
- Прискорити прийняття нормативного акту щодо збільшення розміру кошторисної

заробітної плати. Рекомендований рівень заробітної плати при визначенні вартості будівництва, здійснюваного за рахунок бюджетних коштів, державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також кредитів, наданих під державні гарантії, не змінювався більше 4 років. Це призводить до відтоку кваліфікованих кадрів.

Крім цього, у зв'язку з великою кількістю шахрайства на ринку житлової нерухомості, діяльністю некваліфікованих будівельних організацій, що тягне за собою неотримання фізичними і юридичними особами придбаних/проінвестованих об'єктів житлової нерухомості та величезною кількістю недобудов, в т.ч. й на земельних ділянках, на яких не передбачено розміщення спорудження об'єктів, а також з метою створення прозорої і здорової конкуренції на ринку будівництва житла, встановити додаткові критерії для створення і діяльності товариств з дообудування, які б гарантували виконання усіх вимог для забудовників, передбачити введення «реєстру забудовників» тощо.

## ТРАНСПОРТ

Виробнича, транспортна та енергетична інфраструктура в Україні знаходяться наразі в критичному стані, що не лише стримує розвиток економіки, але перетворюватиметься надалі на фактор техногенного ризику.

Так, зношеність залізничної інфраструктури сягає 90-95%. Станом на початок 2015 року 71,6% вагонів, 99,4% магістральних тепловозів та 91,3% маневрових тепловозів експлуатуються понад встановлений нормативний термін служби. Із 111,2 тис. вантажних вагонів у 62,8 тис. (56,5%) закінчився встановлений нормативний термін експлуатації. Середній знос парку вантажних вагонів становить 89,65%, у тому числі напіввагонів – 88,5%, зерновозів – 95%, цементовозів – 92,2%. Із 5,3 тис вагонів інвентарного парку пасажирських вагонів 61,5% експлуатуються понад встановлений виробником нормативний термін служби (більше 28 років). Середній вік усього парку пасажирських вагонів складає 27,5 років, загальний знос становить 86 %.

Водночас загальне падіння обсягів виробництва вантажних вагонів у 2015 році у порівнянні з 2014 р. склало понад 80%.

\*\*\*

Численні перетворення системи управління морським і річковим транспортом України спричинили невиконання в повному обсязі функцій держави, що впливають з міжнародних морських конвенцій з безпеки судноплавства, які підписала і членом яких є Україна. Зазначене призвело до того, що Україна тимчасово позбавлена голосу в Міжнародній морській організації.

Зміни до законодавства з питань розвитку морегосподарського комплексу мають несистемний характер, що призводить до недостатнього рівня темпів розвитку морських портів, інших об'єктів берегової інфраструктури морського транспорту.

Відсутні проекти розвитку інфраструктури, технічний стан причалів та глибин на підхідних

каналах та акваторіях більшості портів не відповідають сучасним вимогам. При наявності величезних фінансових ресурсів – доходи у 2015 році склали більш 8,0 млрд. грн., а чистий прибуток більш 3,8 млрд. грн., Адміністрацією морських портів України не забезпечено проведення днопоглиблювання робіт в портах. Так втрата глибини в Маріупольському МТП на 0,4 метри призвели до щомісячних втрат доходів в розмірі 13,0 млн. грн.

У цілому потенційні втрати вантажопереробки з причин незадовільного технічного стану 40% причалів, невідповідність фактичних глибин у причалів та на каналах паспортним складає розрахунково 10-11 млн.т. вантажів, недоотримання доходів в сумі 650-750 млн. грн. та близько 200 млн. грн.. портових зборів та відновлених відрахувань до бюджету .

На цьому фоні протягом 2014-15 рр. радикально погіршився стан суднобудування. Чисельність працюючих скоротилася до 10-12 тис. осіб проти 40-50 тис. протягом попередніх 5-6 років. Наявні виробничі потужності використовуються лише на 8-10%. Експорт продукції суднобудування та судноремонту впав до 90-100 млн. дол. США, що у 6-8 разів менше наявного потенціалу та у 3-4 рази менше середніх обсягів за попередніх 5-6 років.

Не створено умов для оновлення вітчизняного флоту шляхом будівництва суден на українських верфях. За даними UNCTAD, за 2014-15 рр. дедвейт нашого флоту скоротився до 477 тис. тн. – на 15% , або на 86 тис. тн. Найбільші відомі миколаївські судозаводи («ім. 61 Комунара»), «Чорноморський», «Океан»), а також херсонський завод «Палада» та Кілійський суднобудівний-судноремонтний завод у 2014-2015 році не побудували жодного судна.

Сьогодні через вітчизняні порти проходить порядку 7 млн. т. вантажів, поставку яких здійснюють судна під українським прапором, решта (більше 140 млн. т) – під іноземними прапорами. Отже лівова частка прибутків від транспортування вантажів через наші порти вивозиться за кордон.

Антикризові заходи у сфері розвитку транспорту можуть передбачати такі напрямки та заходи:

### **Залізничний транспорт**

- Стимулювання оновлення парку вантажних вагонів за рахунок введення заборони курсування на шляхах загального користування вагонів з подовженим терміном служби, їх списання та утилізація, закупівля нових за кошти, отримані від утилізації,
- Збільшення прибутковості та доступності пасажирських перевезень за рахунок оновлення парку пасажирських вагонів, електропоїздів, дизель-поїздів, оснащених сучасним енергоефективним обладнанням;
- Поліпшення ефективності перевезень, в першу чергу - ПАТ «Укрзалізниця», за рахунок використання інноваційних вантажних вагонів з подовженим міжремонтним пробігом та/або збільшеним до 25 тон навантажням на вісь.
- Забезпечення фінансування та виконання державної цільової програми розвитку міського електротранспорту на період до 2017 року (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2006 р. № 1855).

Збільшення вантажних перевезень у напрямку м. Маріуполь за рахунок розширення парку робочих дизельних локомотивів на ділянці між станціями Камиш-Зоря - Волноваха;

### **Морська індустрія**

- Створення вертикально інтегрованої системи регулювання вітчизняної морської індустрії після затвердження Кабінетом Міністрів України нової редакції Морської доктрини України на період до 2035 року (на виконання Рішення РНБО України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України», введеного в дію Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015).
- Внесення змін до постанови КМУ від 30.12.2015 року № 1156 «Про внесення змін



до пункту 1 Порядку відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями» у частині зменшення значення цього показника (наразі встановлено на рівні 75%).

- Проведення поступової приватизації об'єктів морської інфраструктури згідно розробленої по кожному порту окремої програми, починаючи зі збиткових портів.
- Розробка нової методики розрахунків

## АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС ТА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА

Агропромисловий комплекс є одним із найважливіших секторів національної економіки; Так, в економіці України сільське господарство становить:

**11,8%** від ВВП України в 2014 році;

**14,8%** зайнятого населення (3,1 млн. осіб);

З січня по серпень 2016 року Україна експортувала аграрної продукції на суму 9,1 млрд доларів, що становило 40,1% всього національного експорту за цей період.

Але різка девальвація національної валюти у минулому році призвела до збільшення операційних витрат аграрних підприємств всіх напрямків виробництва майже в чотири рази. У минулому році загальне падіння в АПК становило приблизно 5%. Валютні надходження з 16,9 млрд. дол. США у 2014 році зменшилися приблизно до 13,9-14 млрд. дол. у 2015 році. За даними дослідження Асоціації тваринників України, у 2015 році вперше за останні 10 років знизилися обсяги виробництва за ключовими показниками тваринництва: молока -4,0%; яєць -14,3%; м'яса (у живій вазі) -1,4%, при цьому спостерігалось скорочення поголів'я: ВРХ -2,8%; корів -4,0%, свиней -3,5%, овець та кіз -3,2% птиці -1,6%.

Прийнятий наприкінці минулого року закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» (№909-

портових зборів в Україні, використання якої дозволило би наблизити загальний рівень портових зборів до рівня порівняльних портів Чорного моря;

- Проведення своєчасних днопоглиблювальних робіт в акваторіях та на підхідних каналах Маріупольського МТП та порту «Южний» для забезпечення прохідних глибин на рівні паспортних та недопущення втрат вантажовласників через неповне завантаження суден.

VIII) ліквідував з 1 січня 2016 року дію спеціального режиму оподаткування діяльності у сфері сільського господарства у зв'язку з зобов'язаннями України перед МВФ. Такий крок спричинив стрімке збільшення податкового навантаження на сільгоспвиробників, що призведе до зниження конкурентоспроможності аграрного бізнесу, втрати обігових коштів підприємств та необхідності залучення кредитів для покриття понесених втрат, а відтак й збільшення собівартості продукції.

Стабільне зменшення поголів'я в середньостроковій та довгостроковій перспективі на нівель зведе виробництво яловичини та молока в Україні. За річної потреби населення країни в 1,7 млн т виробляється лише 0,4 млн т яловичини. Норма споживання усіх видів м'яса, прийнята в нашій країні, складає близько 82 кг на душу населення, в т.ч. яловичини 36 кг. Частка яловичини в загальному річному споживанні м'яса у 2014 році складала -9,1 кг, а у 2015 році -8,2 кг. або 25,3% та 22,8% відповідно до медично-обґрунтованих норм споживання.

В 2015 році, у порівнянні з попереднім роком, скорочення поголів'я свиней було зафіксоване в усіх категоріях господарств. Не останню роль в скороченні обсягів виробництва цього виду м'яса зіграв і вірус африканської чуми свиней (АЧС). Страхування в Україні від цього захворювання немає, механізму компенсації великим виробникам теж поки не існує, що заважатиме нарощування

поголів'я на потужних підприємствах.

Сучасна модель функціонування сільськогосподарського виробництва не спроможна забезпечити вирішення соціально-економічних проблем села, реалізувати повною мірою той потужний природно-ресурсний потенціал, яким володіє галузь. Цьому заважає низка системних перешкод:

- перманентне подовження мораторію на продаж сільськогосподарських угідь, нагромадження тінювих об'єктів і безпрецедентна корупція у сфері земельних відносин;

- галузева незбалансованість сільського господарства;

- неефективне використання ресурсного потенціалу, спрощення технологій, особливо у рослинництві. За експертними оцінками, середньогалузевий рівень фондооснащеності 1 га сільськогосподарських угідь в Україні останніми роками став у 3-7 разів нижчим порівняно з розвинутими країнами світу.

- низький рівень державної підтримки сільського господарства та дефіцит коштів (брак інвестицій, важкодоступність кредитів);

- низький рівень аграрної логістики (технічні втрати зерна в Україні досягають 15 % річного врожаю, тоді в країнах Європи та в США цей показник не більше 1-2 %).

- низькі закупівельні ціни на яловичину, які не забезпечують беззбиткове виробництво та знижують інвестиційну привабливість; низька інтеграція виробництва, переробки і реалізації м'ясної продукції, з урахуванням її якісних показників, що призводить до занижених закупівельних цін на яловичину;

- невідповідність української сільськогосподарської та харчової продукції європейським стандартам.

Подальша адаптація господарської діяль-

ності в сільському господарстві до європейських та світових умов вимагає реалізації завдань за такими пріоритетними напрямками:

- Відновлення та продовження до 2018 року попереднього спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість діяльності у сфері сільського господарства та запровадження рівних умов відшкодування ПДВ для всіх платників податків (Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо захисту прав платників податку на додану вартість, в тому числі сільгосптоваровиробників №3851-1 від 04.02.2016 р.).

- Внесення змін та доповнень до Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів, затвердженої Постановою КМУ №213 від 23.03.1995 р., метою яких є значне та ґрунтовне спрощення її складових розрахунків, що дозволить здешевити саму вартість оцінки земель і, відповідно, створити необхідні умови для збереження виробничого потенціалу вітчизняних сільськогосподарських, промислових підприємств та інших суб'єктів господарювання.

- Стимулювання розвитку дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва шляхом надання організаційно-економічної допомоги у створенні та функціонуванні фермерських господарств сімейного типу з подальшим їх об'єднанням в сільськогосподарські кооперативи;

- Відновлення розвитку племінного свиначарства, питання здешевлення вартості ветеринарних досліджень племінних тварин при їх продажу, дерегуляцію, розбудову експортних каналів тощо.

- Надання державної підтримки для здешевлення страхових платежів, затвердження переліку сільськогосподарської продукції, яка підлягає страхуванню, переліку сільськогосподарських страхових ризиків і об'єктів страхування;

- Забезпечення розвитку об'єктів інфраструктури зберігання і транспортування сільськогосподарської продукції (заготівельних пунктів, зернохосовищ, елеваторів, логістичних центрів тощо) завдяки запровадженню принципу «єдиного вікна» для пришвидшення проходження дозвільних процедур.

- Лібералізація низки дозвільних процедур, пов'язаних із реєстрацією договорів агролізингу, регулювання факторингових операцій, оподаткування доходів сільськогосподарських кооперативів, оформленням сезонних працівників, реєстрацією сільськогосподарської техніки, ліцензуванням виробництва електроенергії для власних потреб тощо, що дозволить стимулювати диверсифікацію експорту аграрної продукції за рахунок розвитку прикордонної торгівлі сільськогосподарською продукцією.

\* \* \*

## **Харчова промисловість**

У 2015 р. продовольча продукція, майже половину з якої (42%) складала продукція харчової промисловості, посіла перше місце у вітчизняному експорті, посунувши металургію, яка десятиріччя традиційно його займала, а також випередивши машинобудування і хімічну промисловість. Частка харчової промисловості в обсязі реалізованої промислової продукції досягла у 2015 р. свого історичного максимуму – 22,6%.

Досить загрозливою з позицій продовольчої безпеки, враховуючи хронічне недоспоживання населенням України (відносно раціональних норм) плодоовочевої продукції, є ситуація на споживчих ринках вітчизняних консервів фруктово-ягідних (57,7% внутрішнього продовольчого ринку). За останні п'ять років вітчизняні виробники консервів фруктово-ягідних втратили 10% внутрішнього ринку. Основною причиною цього є значна залежність від постачання сировини, 30–40% якої втрачається через неналежні умови зберігання як в

господарствах, так і на переробних підприємствах, жорстка конкуренція з іноземними виробниками, низька технічна оснащеність виробництва, понад 80% якого є застарілим. На граничній межі продовольчої безпеки перебуває і частка вітчизняної продукції на ринках виробів макаронних, консервів і готових рибопродуктів, а також консервів овочевих, овочів і фруктів перероблених.

Основними механізмами реалізації політики розвитку харчової промисловості є:

- модернізація та реконструкція, розширення діючих і будівництво нових виробничих потужностей у відповідності до вимог і нормативів ЄС щодо виробництва безпечної і якісної продукції;

- ефективне використання ресурсів на підприємствах харчової промисловості, що передбачає забезпечення реалізації енергоефективних заходів на харчових підприємствах (перехід на альтернативні види палива, заміна обладнання на більш енергоефективне), переробку відходів, забезпечення глибокої переробки сировини при випуску продукції тощо;

- стимулювання розвитку перспективних секторів харчової промисловості через запровадження спеціальних податкових режимів і забезпечення пільгових умов доступу до виробничої інфраструктури в межах індустріальних парків, регіональних і виробничих кластерів, технологічних платформ тощо, що сприятиме створенню в Україні належних умов для розвитку бізнесу, конкурентними з умовами в інших країнах (система оподаткування, пільгові умови оренди земельних ділянок, звільнення від сплати певних податкових платежів тощо);

- гармонізація українських стандартів відповідно до міжнародних вимог безпеки та якості продукції харчової промисловості, впровадження на підприємствах харчової промисловості міжнародних систем управління безпекою харчових

продуктів, що повинно бути підтверджено одним з міжнародних сертифікатів на системі менеджменту безпеки харчових продуктів: FSSC 22000, IFS, BRC, GlobalGAP, SQF;

- розроблення заходів стимулювання попиту, зокрема продовольчого субсидування, оскільки, як показує практика, встановлення граничних цін та торговельних надбавок не вирішує ситуації, а часто її загострює, погіршуючи умови для вітчизняного виробника, який реагує на них або згортанням виробництва, або погіршенням споживчих цінностей продукції. Особливістю розвитку харчової промисловості є значна залежність її розвитку від розміру доходів населення. Так, зменшення доходів споживачів не просто обмежує обсяги споживання, а призводить до переорієнтації попиту на користь товарів зі значним вмістом дешевих

замінників сировини тваринного і рослинного походження, значним вмістом консервантів, штучних ароматизаторів, барвників та інших домішок, що потрапляють на наш ринок переважно з імпортом. За експертними оцінками, на сьогодні помітну частку в загальному обсязі продажу на внутрішньому ринку промислових харчових продуктів займають неякісні, фальсифіковані товари, споживання яких може завдати шкоду життю і здоров'ю споживачів. Наприклад, за різними оцінками, 30–60% алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що реалізуються в Україні, є незаконно виготовленими;

- ліквідація прихованого імпорту промислових харчових продуктів на внутрішньому ринку України через запровадження спеціального маркування для продукції, що вироблена в Україні з української ж сировини.

## ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ

Малий та середній бізнес дає роботу 75% зайнятих на підприємствах України (7,3 млн. осіб). Водночас сьогодні мале та середнє підприємництво найбільше потерпає від адміністративного тиску та зловживань з боку фіскальних і контролюючих органів та існує в умовах відсутності доступу до фінансових ресурсів. Протягом 2015 року фактично припинили свою діяльність, але юридично не мають відповідного статусу 891 тисяча юридичних осіб та 731 тисяча фізичних осіб-підприємців.

За оціночними розрахунками, сума фактично наданих кредитів МСП за рік скоротилась у реальному обсязі практично у 2 рази при номінальному зростанні на 15%. Частка кредитів в капіталі МСБ становить 20% проти 60% у розвинених країнах. Переважно підприємства реінвестують у розвиток бізнесу власні прибутки та інвестиції засновників підприємств.

Суттєвими перепонами для підприємницької діяльності є складність та часті зміни документів податкової звітності, упередженість контролюючих органів та судів при розгляді відповідних скарг та позовів. Вразливим чинником для подальшого розвитку МСБ є

незбалансованість його структури: більше половини від загальної кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва зайняті у торгівлі, лише 7% - у промисловості.

У цих умовах вкрай актуальним завданням у визначенні напрямків спільних дій влади та бізнесу є популяризація культури підприємництва в Україні. Спільна ініціатива УСПП та фінансово-промислової групи Приват (Приватбанк) щодо впровадження програми розвитку та фінансування малого підприємництва, за умов її розповсюдження у вітчизняному банківському секторі та підтримки в рамках використання механізмів приватно-державного партнерства органами місцевого самоврядування може надати реальний поштовх для створення до 1 млн. робочих місць у сфері самозайнятості та МСБ протягом двох років. Відповідний проект під назвою «Україна-країна підприємців», що реалізовуватиметься надалі на регіональному рівні, саме через застосування механізмів стимулювання економічної діяльності тих, хто бажає започаткувати власну справу, сприятиме утриманню стабільності у суспільстві, зміцненню середнього класу, який в будь-якій державі є рушієм сталого економічного розвитку.

Вважаємо, що для забезпечення підтримки і розвитку малого та середнього бізнесу в країні також необхідно:

- Реалізувати норми Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 № 4618-VI;
- Прискорити розробку стратегії розвитку малого та середнього бізнесу, та забезпечити її реалізацію. На основі загальнодержавної стратегії спільно із органами місцевого самоврядування розробити програми регіонального і місцевого розвитку малого та середнього бізнесу;
- Прийняти загальнодержавну програму кредитування МСБ, передбачивши застосування інструменту кредитних гарантій через посередників – фонди кредитних гарантій, створення регіональних гарантійних товариств та надання відстрочки платежів по гарантованим кредитам тощо;
- Зберегти спрощену систему оподаткування, збільшити граничні обсяги доходів для кожної з груп, не допускати обмеження видів діяльності, що застосовують спрощену систему оподаткування.
- Уряду України під час імплементації Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом запровадити принципи Акту з питань малого бізнесу для Європи (Small Business Act for Europe) з виконанням рекомендацій, викладених в оцінці «Індекс політики щодо малого і середнього бізнесу: Країни Східного партнерства 2012 – Прогрес у реалізації Закону про малий бізнес для Європи», проведеної ОЕСР у співпраці з Єврокомісією, Європейським фондом освіти та ЄБРР.

• Впровадити у сферу нормативно-правового регулювання діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва, у тому числі заснованих внутрішньо переміщеними особами, принципу «спочатку подумай про малий бізнес», який отримав поширення у праві ЄС та сутність якого полягає у врахуванні інтересів МСП на ранніх стадіях розробки нормативно-правових актів, які матимуть вплив на здійснення господарської діяльності. Крім того, використання цього принципу у правотворчій роботі передбачає: 1) обов'язкове проведення консультацій та слухань з МСП під час розробки проектів нормативно-правових актів у сфері господарювання; 2) застосування «МСП тесту»; 3) забезпечення законодавчої визначеності для МСП шляхом встановлення єдиних дат набрання чинності нормативно-правових актів.

З метою створення умов для збереження та можливого розвитку в першу чергу малого та середнього підприємництва, збереження наявних робочих місць є необхідним прискорити розгляд та невідкладне прийняття наступних законів:

- «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» №1256 від 04.12.2014 р.;

- «Про внесення змін до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (щодо створення умов для детенізації роботи малого підприємництва)» №1060-1 від 27.11.2014 р.;

- «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відміни фіскального та адміністративного тиску на доходи фізичних осіб» №1877 від 29.01.2015 р.

## РОЗВИТОК ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Оборонна промисловість завдяки стратегічному значенню, міжгалузевим зв'язкам всередині країни та в результаті агресії Росії стає драйвером зростання внутрішнього ринку та експорту продукції. Діяльність оборонної промисловості вже зараз забезпечує Україні місце в десятці головних

світових експортерів озброєння та покращення позицій (68 місце) провідної компанії ОПК – ДК «Укроборонпром» в ТОП-100 оборонних компаній світу .

Виробничі потужності підприємств ОПК дозволяють випускати продукції на 50 млрд

грн., а щорічні обсяги експорту можуть сягати не менш ніж 2,0 млрд дол. Водночас виробничо-технологічна база ДК «Укроборонпром» характеризується надлишком і суттєвим зносом основних фондів – 66,7%. Хоча за останні роки ДК «Укроборонпром» наростив у рази виробництво продукції, досягши у 2015р. 920 млн дол., та підписавши експортні контракти на 1,3 млрд дол.

У той же час, для ОПК України характерне накопичення проблем через тривале державне недофінансування та нездійснення організаційно-інституціональних перетворень, у т.ч. й приватизації. До проблем функціонування українського ОПК слід віднести:

- неефективність діючої системи управління ОПК; відсутність військово-технічної і оборонної політики як цілеспрямованих, узгоджених, стратегічних дій, що відповідають національним інтересам;
- неефективне управління державною власністю як на окремих підприємствах, так і в акціонерних компаніях;
- незавершеність ринкових перетворень підприємств ОПК;
- розбалансування схем формування державних оборонних замовлень, які не відповідають закону про оборонне планування і не узгоджені в часі їх виконання та фінансування;
- відсутність довгострокових програм розвитку вітчизняного ОПК, особливо в галузях з довготривалим життєвим циклом продукції, що приводить до безсистемного формування заходів на короткостроковий період та спонтанному характеру їх реалізації;

Агресія Росії, крім нагального завдання максимально повно задовольнити потреби ЗСУ за наявності мінімальних ресурсів, призвела до втрати традиційних ринків експорту продукції військового призначення, обумовила переорієнтацію експортної діяльності та пришвидшене впровадження стандартів НАТО і термінову необхідність знижувати рівень імпортозалежності від Російської Федерації.

На подальший процес диверсифікації та пошук місця ОПК в інтеграційних процесах з ЄС впливатимуть значні диспропорції вітчизняних оборонних підприємств та галузей, чинні обмеження європейських партнерів щодо допуску до співробітництва у сфері виробництва озброєння та військової техніки іноземних товаровиробників.

З метою забезпечення модернізації ОПК пропонується визнати як пріоритетні такі напрямки узгоджених дій влади та бізнесу:

- затвердження обґрунтованої Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2020р., прийняття законів: «Про виробництво озброєнь і військової техніки», «Про військово-технічне співробітництво», «Про гарантування прав інвестицій в ОПК», «Про офсетні угоди» та інших законів;
- на виконання завдань Коаліційної угоди 2014 року створення при Кабінеті Міністрів міжвідомчого органу для забезпечення стратегічного планування в сфері реалізації військово-технічної та оборонно-промислової політики, а також здійснення оборонного планування та ін.;
- оптимізація процедур з реалізації проєктів державно-приватного партнерства, спрямованих на створення нових підприємств;
- реорганізація підприємств, оптимізація та перепрофілювання; акціонування і корпоратизація державних підприємств ДК «Укроборонпром»;
- зменшення тривалості інноваційного циклу у виробництві продукції ОПК; спрощення порядку прийняття на озброєння ВСУ ініціативних розробок ОВТ;
- вдосконалення системи захисту прав на результати інтелектуальної діяльності, застосування виплат роялті при серійному виробництві ОВТ;
- лібералізація системи військово-техніч-

ного співробітництва з наданням прав зовнішньоекономічної діяльності усім підприємствам;

- визначення переліку базових та критичних технологій для підтримки інновацій в ОПК;
- провадження дієздатних механізмів фінансового оздоровлення підприємств, які виконують державне оборонне замовлення, реалізують зовнішньоекономічні контракти, залучені до програм із імпортозаміщення, енергоефективності виробництва та енергозбереження;
- удосконалення системи стандартизації та уніфікації продукції військового та цивільного призначення, у т.ч. впровадження стандартів міжнародної організації зі стандартів (ISO), стандартів, що адаптовані до

вимог ЄС та НАТО згідно з розробленою «Дорожньою картою реформування системи стандартизації в оборонній сфері на 2015-2018рр.»;

- надання правової та державної підтримки підприємствам ОПК при впровадженні міжнародних стандартів, створення загальнодоступної електронної бази нормативних документів зі стандартизації;
- створення системи державного замовлення щодо підготовки робітничих, технічних та інженерних кадрів для задоволення потреб ОПК (відновлення діяльності учбових комбінатів на підприємствах, профільних професійно-технічних закладів, спеціалізованих кафедр у ВНЗ тощо та забезпечення їхнього правового та соціального захисту).

## ПІДТРИМКА ПРОУКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В ЗОНІ АТО

Донбас через бойові дії з боку РФ поки що залишається зоною підвищеного ризику для ведення бізнесу та здійснення інвестицій, а відтак відновлення регіону відбувається повільними темпами.

Виживання в умовах збройного конфлікту на території країни, наслідками якого стали утворення непідконтрольних владі територій, руйнування та зупинка виробничих потужностей, розрив логістичних зв'язків, сформувало об'єктивні причини для зростання збитковості суб'єктів господарювання. Зазначене стосується, насамперед, добувної промисловості та деяких галузей переробної промисловості (металургійне виробництво, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції). Збереження значної непідконтрольної території на Сході країни формує передумови для розвитку нелегального бізнесу.

За даними Мінсоцполітики, з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції до інших регіонів переселено близько 1,8 млн осіб. Понад половину внутрішньо переміщених осіб зафіксовано у Донецькій та Луган-

ській областях, що призводить до зростання соціальної напруги.

Військові дії на Донбасі призвели до стрімкого нарощення податкового боргу. Зростання обумовлено перш за все несплатою підприємствами своїх зобов'язань у зв'язку з призупиненням діяльності внаслідок захвату їх території озброєними формуваннями та неможливістю здійснювати свою діяльність в регіоні, а також відсутності грошових коштів у підприємств

Проблеми розвитку підприємництва на територіях, що межують із районами проведення АТО:

- Неможливість перспективного планування комерційної діяльності через вірогідність дестабілізації політичної та безпекової ситуації під прямим впливом зовнішніх чинників.

- Відсутність комплексного бачення влади щодо подальшого розвитку цих територій на фоні недієздатності профільних відомств, що не одержали необхідного бюджетного забезпечення та організаційної підтримки КМУ.

- Ігнорування проблем проукраїнського бізнесу на неконтрольованих територіях, що ускладнюється фактичним існуванням гібридної форми організації господарської діяльності (стосується, передусім, залізниці та електроенергетики, спільна інфраструктура яких розташована як на тимчасово окупованих, так й контрольованих територіях проведення АТО).

- Неможливість відстоювання своїх законних прав у судах та відшкодування завданих матеріальних збитків на непідконтрольній Україні території;

- Ігнорування наявних потреб підприємств та підприємців, які евакуювались із зони АТО (обмежена спроможність підприємців серед внутрішньо переміщених осіб, особливо малого бізнесу, самостійно забезпечувати переведення бізнесу на контрольовані території, обмежений доступ до кредитних ресурсів). Втрата установчих та/або первинних документів підприємствами, побоювання їх перевезення через лінію зіткнення, неможливість проведення загальних зборів акціонерів товариств, що перебувають на непідконтрольній території.

### **Напрями координації спільних зусиль влади та бізнесу:**

- Розробити та затвердити державну цільову програму для впровадження стало-го соціально-економічного розвитку окремих районів сходу України, передбачивши відновлення роботи існуючих виробництв, здійснення структурної модернізації потужностей, диверсифікацію експортних поставок продукції і розширення її внутрішнього споживання, визначення порядку фінансово-економічної взаємодії контрольованих територій з непідконтрольними.

- Забезпечити процедури своєчасного відшкодування ПДВ підприємствам, що сплачують цей податок з окупованих територій.

- Розробити програму зайнятості передусім за рахунок відновлення інфраструктурних об'єктів в Донецькій області через значну кількість внутрішньо переміщених осіб із стимулюванням їхньої підприємницької активності. З метою створення умов для реалізації підприємницького потенціалу внутрішньо переміщеними особами, доцільно підтримати законодавчу ініціативу, якою пропонується закріпити в законодавстві України для суб'єктів господарювання, що працевлаштовують внутрішньо переміщених осіб, податкові преференції (у вигляді звільнення від сплати податку на прибуток підприємств) (законопроект № 3015-2 від 18.09.2015 р.).

- Впровадити на зруйнованих територіях Донецької та Луганської областей, підконтрольних Україні, механізми стимулювання інвестиційної діяльності (на кшталт територій пріоритетного розвитку) із урахуванням наявного реального механізму забезпечення його впровадження, включаючи міжнародні важелі та інструменти.

- Запустити пілотні проекти кредитних гарантій для малого та середнього бізнесу, з особливою увагою до розвитку мікрофінансування в інтересах підтримки МСБ на територіях, що межують і з районами проведення АТО.

- Сприяти в рамках соціальної адаптації учасників військових дій під час АТО забезпеченню їхньої зайнятості, створінню соціальних підприємств, залученню потенційних замовників їхньої продукції.

## **СПРИЯННЯ ЕКСПОРТУ**

Необхідно об'єднати зусилля бізнесу та уряду для максимальної реалізації зовнішньоекономічного потенціалу України, підтримки експортоорієнтованих галузей народного господарства та використовувати усі наявні інструменти для

нарощування експорту української продукції, розширення горизонтів поставок продукції. До таких інструментів належать:

- Диверсифікація економіки, приско-



рення адаптації технічних регламентів, стандартів до норм ЄС з метою зниження виробничих, комерційних та інвестиційних ризиків, пов'язаних з втраченою традиційних ринків на сході.

- Можливість здійснення експортного кредитування імпортера-покупця на оплату закупівель (фактично це один із механізмів відстрочки платежу за поставлену продукцію). Реалізація цього механізму неможлива внаслідок чинної системи валютного регулювання в Україні.

- Страхування експортних кредитів для захисту майнових інтересів експортера-кредитора від комерційних і некомерційних ризиків. В Україні досі не створена необхідна інфраструктура для здійснення експортного кредитування та страхування експортних кредитів

- Термінова валютна лібералізація з метою:

недопущення встановлення дискримінаційних заходів для українських суб'єктів господарювання самими державними органами внаслідок продовження практики невиправданої зарегульованості валютного законодавства;

спрощення участі у державних тендерах за кордоном, зокрема, закріплення строків повернення валютної виручки відповідно до термінів оплати, встановлених у зовнішньоекономічних контрактах з суб'єктами державної форми власності інших країн;

спрощення можливості відкриття філіалів за кордоном з метою супроводження експортних контрактів, здійснення сервісного обслуговування товарів з високою доданою вартістю, організації маркетингової діяльності, участі у тендерах.

Стратегічною метою такого регулювання є формування комплексу правових та політичних заходів для стимулювання безпечного зростання та конкурентоспроможності українських промислових виробників на основі: стимулювання

розвитку нішевих галузей, спроможних зайняти унікальне місце в глобальних ланцюгах доданої вартості у вузьких сферах спеціалізації; стимулювання експорту продукції з високим ступенем переробки.

- Доступ до отримання інформації для участі у тендерах ЄС через українські державні портали з можливим створенням сервісу автоматичного перекладу з мов країн-учасниць, що було б додатковим поштовхом для українських компаній збільшити та диверсифікувати свої експортні потоки, продемонструвало б спільне прагнення держави та бізнесу до справжньої економічної інтеграції з перспективним для України ринком товарів, робіт і послуг в ЄС.

- Забезпечення ефективного використання механізму Ради експортерів та інвесторів при МЗС для виходу на зовнішні ринки продукції українських виробників; відновлення роботи торговельно-економічних місій у складі закордонних дипломатичних установ, особливо в країнах, з якими сформувався від'ємне торговельне сальдо.

- Інформаційно-комунікативне забезпечення підтримки торговельно-економічного співробітництва: можливості електронної комерції (малий експорт), сприяння пошуку іноземних партнерів, співпраця в форматі B2B та інших форм стимулювання експорту тощо.

- Активізація переговорів із Туреччиною, Єгиптом та низкою інших країн Середземномор'я, введення правил про діагональну кумуляцію та вжиття інших заходів, які дозволять підвищити конкурентоздатність продукції українського виробництва на перспективних регіональних ринках.

## ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Економіка України орієнтована на виробництво традиційної індустріальної продукції з низькою валовою доданою вартістю, яка реалізується на насичених, безперспективних для подальшого розвитку ринках. Переважно на забезпечення потреб сировинної економіки спрямовані розробки та дослідження наукових установ.

Технологічний розрив між Україною та розвиненими країнами щороку поглиблюється.

Наразі високотехнологічні галузі формують 6 % ВВП та 5,5 % експорту. Наукоємність ВВП (витрати на виконання наукових досліджень як частка від ВВП в Україні) складає 0,77%.

Індикатор інноваційної модернізації України – частка доданої вартості переробної промисловості у ВВП – за підсумками 2015 р. знизився до 12,1 %, що відповідає показнику Республіки Корея у 1965–1967 рр. У цій країні зазначений показник з 2011 р. не опускається нижче від 28 %.

Стан інноваційних процесів у промисловості країни є кризовим і не відповідає рівню промислово розвинутих країн світу. Недостатніми є обсяги реалізованої промисловістю інноваційної продукції: відсоток реалізованої інноваційної продукції зменшився з 3,3% в 2013 р. до 2,5% в 2014 р.

Ключовими проблемами сталого інноваційного розвитку економіки є такі:

зменшення рівня наукомісткості ВВП;

низький рівень розробки та споживання інноваційної продукції, що базувались би на основі відповідних цільових програм розвитку промисловості України, відсутність дієвих державних програм з імпортозаміщення. Йдеться, насамперед, про електротехнічне, важке, транспортне і сільськогосподарське машинобудування, розвиток якого в усьому світі розглядається як провідний чинник забезпечення науково-технічного прогресу в економіці;

відсутність моделі державної підтримки та сприяння розвитку галузей з високою додатковою вартістю продукту (фінансовий ресурс інноваційного розвитку національної економіки «видав» з кредитного портфелю діючих фінансових установ);

низький рівень використання механізму державно-приватного партнерства у реалізації інфраструктурних та інноваційних проектів;

низькі соціальні гарантії для науковців та висококваліфікованих спеціалістів;

низький рівень взаємодії між бізнесом та ВНЗ;

низький рівень навчання практичним технологіям;

невідповідність якості освіти потребам ринку.

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності є власні кошти підприємств (70-85% від загального фінансування). В умовах кризи, подорожчання імпортих запчастин та ресурсів, необхідності виконувати соціальні зобов'язання підприємства змушені скорочувати обсяги фінансування не лише інноваційної діяльності, але і науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). Так, обсяг фінансування порівняно з 2012 роком скоротився на 11%.

Відсутність доступу до капіталу, відсутність державної підтримки, зокрема, на початкових етапах розвитку інновацій, яким притаманний високий ступінь ризику, а також низка внутрішньо-політичних викликів та регуляторних вад фактично унеможливають залучення кредитних коштів для інноваційної та наукової діяльності.

Із загальної кількості інноваційно активних підприємств у 2015 році здійснювали внутрішні та зовнішні науково-дослідні роботи – 26,8%. У зв'язку із зменшенням загальної кількості інноваційно активних підприємств

на 54,4% у 2015 р. порівняно з 2014, зменшилися і частки підприємств за напрямками витрат. За видами економічної діяльності найбільша частка інноваційно активних підприємств припадає на виробництво харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів – 21,6%.

У 2015 р. у порівнянні з попереднім роком впровадження нових технологічних процесів зменшилося на третину.

Разом з тим, вітчизняна нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності потребує подальшого вдосконалення та адаптації до європейського законодавства, а низька ефективність судової системи призводить до небажання підприємців реєструвати права інтелектуальної власності на українські розробки в Україні та стимулює піратство в сфері програмного забезпечення та Інтернеті, підробки, порушення законодавства в сфері промислових зразків.

Основними високотехнологічними напрямками для України є високотехнологічне машинобудування; розвиток інноваційної екосистеми; розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій; застосування інформаційних технологій в АПК, енергетиці, транспорті та промисловості; створення нових матеріалів; розвиток фармацевтичної та біоінженерної галузі.

Наразі аерокосмічна, літакобудівна галузі залишаються найбільш потужним сегментом впровадження сучасних передових технологій проектування, модернізації системи управління. Водночас обсяг експорту продукції аерокосмічної галузі в 2014 році склав 246 млн. дол. США, що відповідає 0,5% від загального експорту.

Уряд визнає проблеми галузі, до яких фахівці відносять такі:

недостатня державна підтримка аерокосмічної галузі;

високий ризик банкрутства підприємств галузі, безповоротної втрати оригінальних технологій;

надзвичайно скрутний фінансовий стан ДП «ВО Південний машинобудівний завод ім. О. М. Макарова», відсутність замовлень, у тому числі через припинення господарських зв'язків з підприємствами Російської Федерації;

неможливість розширення вітчизняної наукової та науково-технічної підтримки галузі;

невідповідність структур підприємств аерокосмічної галузі вимогам часу, різке зниження обсягів виробництва через зовнішні та внутрішні чинники;

відставання технічного та технологічного рівня космічної галузі, повільне впровадження сучасних технологій проектування, виробництва, використання сучасних матеріалів та комплектуючих виробів.

Одним із показових прикладів є поглиблення системної кризи на провідному українському підприємстві ракетно-космічної галузі – ДП «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод імені О.М. Макарова» (далі – Південмаш).

Для забезпечення розвитку Південмашу, забезпечення і оновлення матеріально-технічної бази, диверсифікації виробництва підприємства, в Україні до 2013 року діяла державна програма розвитку державних підприємств «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод імені О.М. Макарова» і «Конструкторське бюро «Південне» імені М.К. Янгеля» (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 10.04.2009 р.). Згідно цієї програми Південмаш за 5 років отримав з державного бюджету фінансування менше ніж 0,13% від планового обсягу (2,25 із 1 769,9 млн. гривень), а державних гарантій за залученими кредитами із запланованих 2 047,1 млн. грн. надано не було взагалі. Отже, внаслідок системного недофінансування жодне із завдань програми виконано не було. Не проведеною лишилася також корпоратизація підприємства.

В ряду найбільш важливих для національної економіки та безпеки держави чинників наразі є підвищення

конкурентоспроможності вітчизняних підприємств літакобудування, збільшення обсягів виробництва вітчизняної авіаційної техніки, просування нових українських літаків на світовий ринок.

Вважаємо, що в теперішній час авіабудівним підприємствам, як і підприємствам інших розвинутих галузей вітчизняної промисловості, необхідна державна підтримка для забезпечення стійкого розвитку на довгу перспективу. Окрім прямого (цільового фінансування, надання податкових пільг) або непрямого (наприклад, надання державних гарантій за кредитами) державного фінансування, існує нагальна потреба у заходах на державному рівні щодо стимулювання попиту у новій авіаційній техніці на внутрішньому ринку, експорту високотехнологічної продукції вітчизняного виробництва шляхом субсидювання відсоткових ставок і надання державних гарантій за експортними контрактами тощо.

Біотехнологія та фармацевтика є одним із пріоритетних напрямів розвитку економічної безпеки розвинутої держави. В Україні рівень розвитку біотехнології порівняно зі світовим є невисоким. Так, у фармацевтичній промисловості частка вітчизняного виробництва на ринку імунобіотехнологічних препаратів становить лише 9%, а сектор промислової біотехнології розвинутий ще менше. На українському ринку лікарських засобів сьогодні переважають імпорتنі пробіотики, і частка продукції закордонних фірм становить понад 70%. У вітчизняній харчовій промисловості біотехнології застосовуються, зокрема, для виробництва білково-вітамінних концентратів.

Проблемами галузі є:

відсутність стимулювання виробників до розробки і та впровадження нових оригінальних препаратів та нарощування експортного потенціалу;

проблема фальсифікованої та контрафактної продукції, недосконала система забезпечення конфіденційності та захисту прав інтелектуальної власності;

невідповідність виробничої бази Правилам належної виробничої практики (Good Manufacturing Practice - GMP);

застаріле обладнання для проведення досліджень та розробок в галузі.

Загальним пріоритетом є сприяння інноваційному розвитку харчової промисловості, розвитку високотехнологічних, інноваційних, інвестиційно-привабливих напрямів харчопереробного виробництва, що передбачає інтеграцію традиційних технологій з сучасними біотехнологіями і нанотехнологіями; впровадження новітніх технологій виробництва харчових продуктів не лише комерційно вигідних, а й екологічних і економічно доступних для малозабезпечених верст населення, впровадження інформаційних ІТ-технологій для комп'ютеризованого керування замкненими технологічними циклами, планування та моніторингу використання ресурсів харчової промисловості;

**Достатній інноваційний запас** розвитку має вітчизняний сектор транспортного машинобудування. За наявним потенціалом саме ця галузь може стати тим самим локомотивом, відновлення внутрішнього виробництва, стимулювання програм імпортозаміщення, розвитку експорту за широкою номенклатурою несировинних, в т.ч. високотехнологічних товарів, а також створенню можливостей для залучення оборотних і інвестиційних ресурсів в найбільш значущих секторах економіки.

Зважаючи на незадовільний стан впровадження інновацій, підприємницька спільнота вважає за необхідне передбачити більш адекватну державну фінансову підтримку, систему інструментів стимулювання науково-технічної, інноваційної діяльності, а також впровадження інновацій у виробництво шляхом:

- Розробки та прийняття нової редакції Закону України «Про інноваційну діяльність», а також усі пов'язані з ним закони та підзаконні акти;
- Розблокування та максимально сприяння діяльності технопарків;

- Невідкладної імплементації положень нового Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність», зокрема щодо фінансування науки, створення нових органів управління та грантової підтримки науки, створення стартапів та ін.;

- Розвитку конкуренції на ринку досліджень у напрямку створення умов для функціонування старт-ап та спін-оф компаній, в т.ч. за участю державних наукових установ (для прикладних розробок), та цільове замовлення (для потреб конкретного споживача) фундаментальних розробок з забезпеченням масштабного впровадження їх результатів;

- Запровадження системи податкових пільг.

Довідково: Окрім фіскальних преференцій у вигляді податкового дослідницького кредиту та прискореної амортизації суб'єктам, діяльність яких спрямована на дослідження, розробку та впровадження науково-технічних розробок, у світі використовуються й інші податкові пільги:

звільнення (повне, часткове) від податку на матеріальну вигоду від продажу акцій (Австрія, Данія, Франція, Німеччина, Ірландія, Італія, Португалія, Іспанія, Великобританія, США);

податкові знижки (або знижені відсоткові ставки) з суми прибуткового податку для наукових співробітників (Бельгія, Фінляндія);

податковий кредит на інвестиції (Португалія);

звільнення (або зменшення ставки податку) від сплати податку на прибуток науко-

во-дослідних асоціацій (Великобританія);

зменшення суми податку на прибуток на величину (повну) витрат, здійснених з метою придбання ноу-хау (Ірландія);

зменшення суми податку на прибуток на 100% обсяг інвестицій в НДДКР (Греція);

зменшення суми податку на прибуток на величину витрат, котрі є добровільними жертвами науково-дослідним організаціям (Франція);

зменшення суми податку на прибуток на частину обсягу інвестицій, освоєних в сфері НДДКР (Бельгія).

- Створення за галузевим принципом потужних інтегрованих науково-виробничих структур, що об'єднані спільним ринком, з подальшими утворенням науково-виробничих комплексів і застосуванням державного замовлення на їх продукцію. Це дозволить послабити гостроту проблем охорони та передання інтелектуальної власності, а також сертифікації інноваційної продукції, підвищити ефективність використання результатів НДДКР і наблизити дослідницьку діяльність до конкретних запитів ринку.

- Співробітництво між ВНЗ, науковими установами, представниками бізнесу та державних органів з конкретних питань підвищення ефективності інноваційної діяльності, впровадження у навчальні програми окремих курсів стосовно сучасної підприємницької та інноваційної діяльності, ознайомлення з прикладами економічно ефективного впровадження результатів досліджень.

## РОЗВИТОК ДЕРЖАВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ, РЕГУЛЮВАННЯ ІТ СФЕРИ

Галузь ІТ є однією з найбільших експортних галузей в Україні і посідає 3 місце за обсягом експорту у 2013 році – 5 млрд. дол. США згідно з даними Світового Банку.

Незважаючи на позитивні тенденції, в ІТ га-

лузі присутні системні проблеми:

рівень підготовки ІТ спеціалістів, перелік спеціальностей і програми підготовки ІТ фахівців у ВНЗ не відповідає потребам галузі на глобальному ринку

розробки ІТ продуктів та послуг

низький рівень привабливості країни для потенційні ІТ інвесторів та замовників високо-технологічної продукції та послуг

переважаюча аутсорсингова орієнтація виконаних робіт обумовлює той факт, що основна частина доданої валової вартості кінцевого продукту залишається за кордоном;

низький попит на продукцію на внутрішньому ринку;

відсутні виробництва замкненого циклу комп'ютерної та офісної техніки.

Пропонується вжити таких заходів:

### **Державні електронні ресурси**

- Впровадження електронного урядування у системі державного управління, створення умов підвищення ефективності державних послуг через впровадження Проектного офісу електронного уряду.

- Визначення на законодавчому рівні порядку взаємодії державних інформаційних ресурсів, а також технологічної нейтральності, вільного вибору програмного забезпечення і постачальників послуг;

- Внесення змін до законодавства щодо ліквідації дублювання функцій, пов'язаних з електронним урядуванням (НКРЗІ, Адміністрація Держспецзв'язку, Мінекономрозвитку (Єдиний державний портал адміністративних послуг), Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (захист персональних даних) тощо);

- Встановлення єдиних механізмів електронної ідентифікації, протоколів електронної взаємодії для державних інформаційних ресурсів та для баз даних, що містять державні ресурси;

### **Регулювання ІТ сфери**

- оголосити мораторій на прийняття законів і регуляторних актів, які наносять шкоду забезпеченню основних прав людини, зокрема вільного доступу громадян України до мережі Інтернет;

- створити умови (відсутні стимули) для впровадження сучасних технологій, більш ефективних з точки зору використання РЧР,

розробити Методику розрахунку рентної плати за РЧР з урахуванням вимог ЄС (плата за адміністрування РЧР), що сприятиме зниженню рентної плати за радіочастотний ресурс до рівня середньосвітових ставок;

- передати повноваження УДЦР щодо видачі дозвільних документів до державного органу;

- забезпечити негайне затвердження та реалізацію нового Плану заходів щодо впровадження цифрового телерадіомовлення в Україні, який дозволить запровадити мережі синхронного цифрового наземного телевізійного мовлення, впровадження новітніх цифрових ІКТ та інноваційних послуг;

- вирішити на законодавчому рівні проблеми з доступом до інфраструктури об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики для розвитку телекомунікаційних мереж (ухвалення та імплементація Проекту Закону про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж, №4159 від 26.02.2016);

- поширити на ринок телекомунікацій дію антимонопольного законодавства;

- ввести на ринку телекомунікацій елементи саморегулювання, зробивши умовами розробки, реєстрації та функціонування ІІІ ІД обов'язкове їх погодження інститутами громадянського суспільства (професійними асоціаціями та громадськими організаціями), що працюють на цьому ринку;

- ліквідувати корупційні схеми розподілу радіочастотного ресурсу та проведення тендерів на виконання робіт шляхом переведення дій у публічну площину, для чого обирати 50% членів конкурсних комісій від професійних асоціацій (громадських організацій);

- встановити економічно вигідні умови для оподаткування діяльності компаній і фрілансерів розробників програмного забезпечення;

- спростити систему реєстрації

національних патентів і закріпити на законодавчому рівні державну підтримку національним патентам;

- розробити та прийняти на засадах від-

критості і з обов'язковим залученням експертного середовища до його розробки, імплементації та розвитку систем та комплексів Закон України «Про кібернетичну безпеку».

## БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ

Корупція є найглобальнішою українською проблемою, яка нівелює позитивні результати реформ, стримує економічний розвиток країни, прилив іноземних інвестицій. У міжнародному рейтингу за індексом сприйняття корупції Україна у 2015 році була на 130 місці (у 2013 – 144-е). Тому першоосною реформ в країні має бути боротьба з корупцією та реформування судової системи. При цьому антикорупційне очищення влади має здійснюватися за принципами прозорості, гласності, рівності всіх перед законом, незворотності покарання та особливої відповідальності держслужбовців за доручену справу.

Потребує реформування та оновлення найбільш корумпована сфера – судова гілка влади. Корумпованість судової системи стримує прилив іноземних інвестицій в економіку України, адже інвестори не спроможні захистити свої права власності.

Значний рівень корупції і зловживань спостерігається в державних закупівлях, що відображається в неконкурентних умовах вибору переможців торгів та затягуванні процесу закупівлі, що являється неприпустимим.

Органам державної влади спільно з громадськими організаціями та об'єднаннями бізнесу необхідно розробити та реалізувати ефективні заходи з протидії рейдерству, комплексні дії щодо посилення кримінальної відповідальності посадових осіб за неспроможність захисту прав власників.

З метою активізації боротьби з корупцією в Україні першочергово необхідно здійснити низку заходів:

- Впровадження електронного урядування

у системі державного управління, створення умов підвищення ефективності державних послуг через створення Проектного офісу електронного уряду .

- Прийняття закону про лобювання з метою визначення легальних форм та способів впливу на прийняття рішень органами державної влади.

- Прийняття та подальша імплементація Закону України «Про устанovu бізнес-омбудсмена».

- Здійснення Кабінетом Міністрів України дієвого контролю за дотриманням органами виконавчої влади вимог постанови КМУ від 5.11.2008 р. № 976 «Про порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади», зокрема щодо умов та термінів розгляду пропозицій громадських організацій за підсумками проведених громадських експертиз діяльності ОБВ.

- Запровадження у повному обсязі функціонування системи відкритих електронних торгів під час здійснення державних закупівель

- Встановлення особистої відповідальності посадових осіб за здійснену шкоду майну, втрати, які суб'єкти підприємницької діяльності зазнали через їхні незаконні рішення, дії або бездіяльність

- Забезпечення постійного публічного доступу до трансакцій на рахунках Державного казначейства, а також платежів до державного та місцевих бюджетів, які здійснюються суб'єктами господарювання

- Внесення змін до Кримінального кодексу щодо конфіскації коштів та іншого майна,

одержаного внаслідок вчинення корупційних злочинів та стягнення на користь держави коштів у розмірі вартості незаконно одержаних послуг чи пільг відповідно.

- Впровадження процедур отримання фізичними та юридичними особами компенсації (відшкодування) майнової шко-

ди та збитків, завданих внаслідок вчинення корупційного правопорушення особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

- Посилення кримінальної відповідальності посадових осіб за дії та бездіяльність у захисті прав власників та з протидії рейдерству.

## ПРИВАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА

З урахуванням негативного досвіду приватизації державного майна в попередні роки неприпустиме штучне прискорення процедури приватизації. Необхідно забезпечити громадський контроль та впровадити різні підходи до управління об'єктами державної власності (приватизація, публічно-приватне партнерство, оренда, концесія, зміна менеджменту та залучення іноземного висококваліфікованого менеджменту).

Потребує доопрацювання чинна нормативна база, оскільки вона не відповідає сьогоднішнім викликам та завданням приватизації, суперечить тезам програмних документів (Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Коаліційній угоді) та несе певні ризики для економіки країни. Відтак є доцільним:

- Підвищити ефективність управління збиткових державних підприємств шляхом заміни керівників та системи менеджменту на професійній, конкурентній та прозорій основі.
- Здійснити аудит державних підприємств.
- Провести техніко-економічний аналіз та розрахунки ефекту від приватизації кожного об'єкту державної власності, розробити комплекс заходів з підвищення ефективності таких об'єктів з урахуванням їх специфіки, фінансового стану, місця та ролі в аспекті регіональної політики.

- Визначити прозорі умови приватизації та забезпечити надання рівних умов для інвесторів з придбання об'єктів приватизації.

- Встановити чіткі критерії при визначенні інвестора (зокрема, в частині недопущення інвесторів з країн-агресорів та тих, що мають відношення до терористичної діяльності) та процедури здійснення контролю за приватизованими об'єктами щодо дотримання інвесторами взятих на себе зобов'язань (залучення власних коштів, збереження робочих місць, збільшення прибутковості, обсягів виробництва та реалізації тощо).

- Забезпечити виключення політичної складової з процедури приватизації та обмежити вплив на цей процес з боку фінансово-промислових груп, що мають монопольне становище у відповідних галузях.

- Забезпечити запровадження різних підходів та альтернативних форм, таких як цільова приватизація конкретної галузі, публічно-приватне партнерство, оренда, концесія із максимальним забезпеченням досягнення цілей та завдань щодо ефективного управління об'єктами державної власності та забезпечення балансу інтересів держави та інвесторів.

- Забезпечити громадський контроль за процесом приватизації та його публічність.

## ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНА СФЕРА: ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

У зв'язку із різким зростанням вартості послуг з опалення та гарячого водопостачання, невчасного оформлення населенням

субсидій на комунальні послуги, затримки з боку держави термінів проведення розрахунків з пільг та субсидій за спожиті



комунальні послуги, стрімко зростає заборгованість населення за спожиту теплову енергію. Така ситуація в країні призводить до зниження споживчого попиту, заморожування внутрішнього ринку та ускладнень в оплаті населенням своїх рахунків (в т.ч. за комунальні послуги). На кінець серпня 2016р. залишається заборгованість населення зі сплати за централізоване опалення та гаряче водопостачання – 4,8 млрд.грн, за утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 2,5 млрд.грн, за централізоване водопостачання та водовідведення – 1,8 млрд.грн, за вивезення побутових відходів – 0,4 млрд.грн, за електроенергію – 2,9 млрд.грн.

Станом на 01.09.2016 отримували субсидії на оплату послуг ЖКГ 5.2 млн. домогосподарств (34% їх загальної кількості). Цього року витрати держбюджету на субсидії складуть 5,2% загальних витрат, наступного року ризикують перевищити 10%, що дорівнює 3,8% ВВП.

Головний недолік системи субсидій – відсутність прив'язки розміру субсидій до реально спожитих ресурсів та послуг, що призводить до дисбалансів у системі держфінансів, вимиванню коштів із бюджету та не сприяє утвердженню як філософії споживання ідеї економії енергоресурсів.

Одночасно зростає заборгованість за спожиту теплову енергію підприємств та організацій, що фінансуються з державного та місцевого бюджетів. Все це приводить до неможливості підприємств ТКЕ сплачувати вчасно за спожитий природний газ і відповідно до судових позовів та штрафних санкцій з боку НАК «Нафтогаз України». За даними НАК «Нафтогаз України» у 2016 році, на заборгованість ТКЕ за спожитий природний газ, компанією буде виставлено штрафних санкцій на суму понад 12 млрд.грн.

Зношеність основних фондів суб'єктів господарювання сфери ЖКГ досягає 80%. Житловий фонд країни фактично не розвивається. Питома вага загальної площі житлового фонду України, обладнаної водопроводом, за 20 років збільшилася лише на 9,8% (60,3%), каналізацією – майже на 10%

(57,2%), газом – на 3,4% (83,3%).

Така ситуація повністю зруйнувала інвестиційну привабливість галузі. Міжнародні фінансові структури призупиняють кредитування підприємства ЖКГ через неможливість останніх проводити обслуговування кредитних зобов'язань та повертати суму залучених інвестицій.

Для стабілізації існування галузі доцільно:

- ведення у дію закону України № 2706 «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання у сферах тепlopостачання, централізованого водопостачання та водовідведення»

- закріплення у Державному бюджеті України на 2017 рік субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці в тарифах на теплову енергію, послуги з централізованого тепlopостачання, гарячого та холодного водопостачання, водовідведення, що вироблялися, транспортувалися та постачалися населенню і бюджетним організаціям, яка виникла у зв'язку з невідповідністю фактичної вартості теплової енергії, послуг централізованого тепlopостачання, централізованого гарячого та холодного водопостачання, водовідведення на 1.01.2016 року та за 2016 рік згідно Закону України «Про житлово-комунальні послуги». При цьому пільги, субсидії і некомпенсована різниця в тарифах повинна виплачуватися державною безпосередньо грошовими коштами, а не системою взаєморозрахунків (клірингом);

- забезпечення зарахування ПДВ Державною фіскальною службою України на електронні рахунки згідно проведених розрахунків підприємствами галузі у 2015 році за рахунок державних субвенцій з різниці в тарифах (на сьогодні не виконується навіть рішення суду щодо такого зарахування);

- доопрацювання та ухвалення парламентом проекту Закону України «Про комерційний облік комунальних послуг» (№4901);

- забезпечення контролю за тарифною політикою в частині своєчасного встановлення

економічно обґрунтованих тарифів НКРЕКП та органами місцевого самоврядування;

- проведення незалежного аудиту стосовно відшкодування тарифами витрат підприємств, для чого узагальнити розрахунки підприємств галузі стосовно економічного положення та залучити для цього авторитетних експертів (зокрема, Рахункову палату);

\*\*\*

Надзвичайно високі енерговитрати невідомим тягарем лягають на собівартість української продукції, роблячи її малоконкурентною. За даними Міжнародного енергетичного агентства, енергоємність ВВП України в 2,6 рази вище, ніж в країнах – членах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Для порівняння: споживання енергоресурсів на 1 кв. м житла в нашій країні у два рази більше, ніж на північних територіях Швеції.

Натомість програми з енергоефективності впроваджуються повільно, існують ризики повноцінного запуску Фонду енергоефективності.

Враховуючи критичний стан роботи із впровадження заходів енергозбереження необхідні рішучі та радикальні заходи:

- Продовжити програму «теплих» кредитів, що передбачає підтримку стимулювання населення для впровадження енергоефективних заходів у житлових будинках та передбачити відповідні кошти на її фінансування у Державному бюджеті на 2017 рік.;

- Розповсюдити програму компенсації затрат на термомодернізацію на будь-які джерела фінансування, а не тільки за рахунок кредитування з мотивацією не лише на придбання обладнання, матеріалів, а на кінцевий досягнутий ефект. Наприклад, шкала фактичного зменшення спожитої енергії на 1 кв.м опалювальної площі визначатиме відсоток відшкодування затрачених коштів. Доцільно розглянути можливість використання механізму цільових державних, регіональних, місцевих або власних фондів, з яких здійснюються грантова підтримка

заходів з енергомодернізації (Італія, Іспанія, Норвегія, Велика Британія, США, Японія тощо); податкові пільги (США, Німеччина, Південна Корея, Велика Британія, Японія, Канада) та податкові санкції (Китай).

- Здійснити енергопаспортизацію всіх бюджетних закладів із встановленням нормативного рівня споживання енергії та конкретних термінів приведення їх до нормативного рівня.

- Підготувати банк проектів та рекомендацій з енергоефективності для населення та малого і середнього бізнесу (одночасно, тому що саме підприємці й будуть реалізувати відповідні потреби домогосподарств). Як варіант, можна розглядати створення інтернет-майданчику на основі інформації щодо наявних вітчизняних наукових розробок та їх авторів, які можуть бути залучені для впровадження проекту або керівництва провадженням (наукового супроводу), якщо воно здійснюватиметься третіми особами. Розпорядником такого банку може виступати як НАН України, так і інша уповноважена особа, яка може надати кваліфіковану експертну оцінку ступеня інноваційності проекту.

- Провести якісний енергоаудит житлових приміщень, що має на меті надання допомоги у переобладнанні будівель з прорахуванням на коротку, середню і довгострокову перспективу, з проведення термомодернізації житла, оптимізації систем водопостачання та водовідводу, вибору одного чи кількох джерел енергопостачання (з можливістю чергування їх використання в залежності від сезону та тарифів), з виробництвом енергії на місцях (сонячні батареї, інші пристрої невеликого розміру), з вичерпаним переходом на енергоекономічне обладнання (починаючи від діодних світильників, побутової техніки, завершуючи енергоефективним виробничим обладнанням).

- Запровадити реальні економічні стимули для досконалих товаровиробників і надавачів послуг, які запровадили енерго- і ресурсозберігаючі технології, мало-відходні, безвідходні та екологічно безпечні технологічні процеси, що забезпечили їм

підвищення продуктивності виробництва та випуск продукції з поліпшеними характеристиками.

- Заохочувати реалізацію старт-апів на кшталт сонячної міні-електростанції, «пасивного будинку», який не потребує спалювання енергоносіїв, а використовує екологічно чисту енергію для усіх потреб мешканців.

- Міносвіти спільно з Держенергоефективністю розробити програму «Енергоефективний університет» з метою демонстрації всім майбутнім спеціалістам практичних прикладів економного використання енергоресурсів та збереження навколишнього середовища, з подальшою популяризацією напрацьованих ідей серед споживачів енергопослуг із залученням органів місцевого самоврядування.

## ДІЛОВА ДОСКОНАЛІСТЬ, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

З метою перетворення вітчизняних підприємств, організацій і установ на соціально-спрямовані і забезпечення їх конкурентоспроможності в умовах глобального ринку, а також задля сприяння підвищенню ефективності реформ, конкурентоспроможності національної економіки та поліпшенню життя громадян України доцільно:

- Прийняття нового Регламенту Кабінету Міністрів України на засадах та стандартах практик ЄС, зміна функцій та структур органів державної влади з одночасним забезпеченням суттєвого підвищення рівня їх досконалості та відкритості.

- Забезпечення суттєвого поліпшення якості державного управління на засадах удосконалення діючих у них систем менеджменту з урахуванням міжнародних практик та кращого досвіду.

- Створення механізмів і умов, що сприяли би постійному системному удосконаленню підприємств (зокрема МСП) на засадах сучасних європейських підходів та кращих практик.

- Внесення змін до законів України про Кабінет Міністрів України, центральні і місцеві органи виконавчої влади та місцевого

самоврядування щодо їх відповідальності за мотивацію, створення умов та сприяння громадськості, підприємствам, організаціям і установам у постійному удосконаленні, зокрема із застосуванням Моделі САФ (Загальна схема оцінювання, Common Assessment Framework), як це практикується у країнах ЄС.

- Розроблення та поетапне запровадження програми багаторівневого навчання й підвищення кваліфікації працівників усіх галузей з питань сучасного системного менеджменту, з суттєвим поглибленням знань щодо формування організаційної досконалості, соціальної відповідальності і сталого розвитку.

- Використання європейських повноважень вітчизняних організацій, а також напрацьованих ними технологій з організації вдосконалення підприємств, організацій і установ

- Започаткування у регіонах України пілотних проектів з опрацювання підходів щодо підвищення конкурентоспроможності економік, забезпечення сталого розвитку та покращення життя громадян на засадах сприяння розвитку масового руху за ділову досконалість.

## ПОГЛИБЛЕННЯ СПІВПРАЦІ З ЄВРОСОЮЗОМ, ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Українська промисловість зазнає значних витрат для забезпечення відповідності стандартам ЄС з метою розширення експорту

на європейські ринки та нейтралізації негативних наслідків російських торговельних обмежень.

«Пільговий період» та відповідна «фора», яка була надана Україні у 2015 році не сприяла збільшенню експорту до ЄС. За підсумками 2015 року український експорт товарів до країн ЄС склав приблизно 13 млрд дол. або 76,4% до 2014 р. Водночас, протягом останніх місяців намітилась тенденція до уповільнення динаміки скорочення. За I півріччя 2016р. експорт товарів до країн ЄС становив збільшився порівняно з I півріччям 2015р. на 6,7%. Найбільші обсяги експорту до країн ЄС склали продукція агропромислового комплексу та харчової промисловості – 31,5% від загального обсягу експорту, чорні метали та вироби з них – 21,8%,

Реальна імплементація вимог щодо впровадження в Україні європейської системи стандартизації вимагає не тільки зусиль відповідних державних органів щодо зміни нормативних актів, але й конкретних дій з боку підприємницьких кіл, які забезпечували б функціонування нової системи стандартизації за їхньої безпосередньої та активної участі.

Беручи до уваги сучасний стан української економіки, зокрема, нестачу фінансових ресурсів та низькі кредитні рейтинги країни, підприємствам буде важко залучити необхідні кошти (в тому числі, у формі прямих іноземних інвестицій) для фінансування переходу на нові технічні стандарти. При цьому Угода про асоціацію не передбачає спеціальної програми фінансової допомоги для вирішення цієї проблеми. У зв'язку з цим виникає термінова потреба у створенні системи фінансової підтримки переходу на нові європейські стандарти, а також розробці і забезпеченні послідовної реалізації Національної програми адаптації української економіки до умов вільної торгівлі з ЄС (стандарти, технічні регламенти, модернізація), а також розроблення «дорожньої карти» імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Головною метою Національної програми адаптації має стати налагодження конструктивного діалогу влади та бізнесу за рахунок розробки стимулюючих заходів (податкових, інвестиційних) модернізації вітчизняного виробничого комплексу; забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробників; забезпечення поступової

лібералізації ринку шляхом передбачення для українського виробника можливості застосовувати перехідний період та захисні механізми, що не будуть суперечити умовам створення ЗВТ між Україною та ЄС тощо.

ЄС, держави-члени та міжнародні фінансові організації вже забезпечують чималий внесок у підтримку українського приватного сектору з використанням низки регіональних та двосторонніх програм, включаючи очікувані Інструмент ПЗВТ (DCFTA Facility), Програму ЄС з підтримки МСП (EU SURE Program) та Фонд гарантування кредитів (Loan Guarantee Fund), які мають розпочати функціонування у 2016 році. Водночас, реалізація цих інструментів здійснюється за посередництва українських банків в іноземній валюті, що призводить до подорожчання кредитів, а у поєднанні із необхідністю страхування ризиків, збільшує вартість кредитного капіталу і перетворює його на надто ризикований ресурс для інвестиційних цілей.

У цьому зв'язку виникає необхідність у запровадженні нових ініціатив за межами банківського сектору (принаймні частково) з метою полегшення доступу до капіталу та заохочення іноземних інвесторів до роботи в Україні.

### **З метою сприяння поглибленню співпраці між Україною та ЄС необхідно заручитися підтримкою від ЄС для реалізації наступних заходів:**

- створення за рахунок грантів ЄС на території України сучасних європейських сертифікаційних центрів, які будуть акредитовані в ЄС та видавати сертифікати якості та безпечності європейського зразка. З метою контролю за використанням отриманих коштів створити моніторингову групу з представників громадських організацій, асоціацій;
- допомога в гармонізації податкового законодавства до положень і норм ЄС;
- отримання компенсації (знижки) для участі українських виробників у виставках та форумах, які проводяться в ЄС, з метою налагодження контактів з можливими партнерами;

- розширення доступу українських підприємств для участі в державних закупках Євросоюзу;
- збільшення квот на безмитну поставку сільськогосподарської продукції на європейський ринок в рамках спільної аграрної політики між Україною та Європейським союзом.
- опрацювання механізмів спрямування значної частини фінансової допомоги для розвитку бізнесу. Зокрема, йдеться про необхідність створення Спеціального Фонду (Фонд ПВЗВТ), що мав би можливість тимчасово, повністю або частково субсидювати (відшкодовувати) відсоткові ставки з обслуговування інвестиційних кредитів (за винятком тіла кредиту) для реалізації бізнес-проектів, пов'язаних з виходом на ринок ЄС; прямо чи опосередковано фінансувати такі проекти за ставками, нижчими за середньоринковий рівень; застосовувати інструменти страхування іноземних

інвестицій. При цьому критеріями відбору кінцевих бенефіціарів (позичальників) могли б бути такі:

- запровадження на підприємстві міжнародних стандартів, санітарних та фіто-санітарних заходів, достатніх для входу на ринок ЄС;

- участь партнера з країни ЄС (чи держави-члена, що бере участь у діяльності Фонду) у відповідних бізнес-проектах - спільне підприємство, дистриб'юторська угода, інжинірингові послуги, постачання обладнання, франчайзинг тощо;

- визначення як пріоритетних для підтримки таких галузей промисловості як сільське господарство та переробка, інформаційні технології, енергетика, аерокосмічна та оборонна промисловість, фармацевтика, машинобудування тощо.

## ВІДНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Збереження і розвиток трудового потенціалу є необхідною передумовою інноваційного розвитку та стратегічним завданням стало розвитку країни.

Тривалий час відбувалося звуження природної бази трудового потенціалу, зокрема внаслідок значних обсягів трудової міграції працездатного населення за межі України, що викликано наявними деформаціями на ринку праці. В Україні не існує також комплексного підходу до прогнозування потреб виробничої та невиробничої сфер у кваліфікованих спеціалістах і робітниках з урахуванням структури національної економіки. Однією з найбільш серйозних проблем є відсутність вірогідної статистики щодо реального співвідношення попиту й пропозиції кадрів на ринку праці України.

Чисельність зайнятого населення у 1-му кварталі 2016р. становила 16,1 млн. осіб (у 2015 році 16,3 млн. Рівень зайнятості 55,6%.

Незважаючи на уповільнення зростання безробіття, обсяги та рівень безробіття

залишаються значними. Чисельність безробітних становила 1,8 млн. осіб (у 1-му кварталі 2015 р. – 1,7). Рівень безробіття, за методологією МОП, становив 9,9%.

За різними експертними оцінками, соціологічними опитуваннями, обсяги трудових міграцій громадян нашої країни постійно зростають.

На фоні низької конкурентоспроможності вітчизняної економіки, незадовільного рівня оплати праці, безробіття, тіньової зайнятості і загального збідніння українців, ринок праці близьких до України країн-членів ЄС створює і нові стимули та умови для впливу працівників з України. Водночас кризова соціально-економічна ситуація, значна чисельність внутрішньо переміщених осіб внаслідок анексії АР Крим та військових дій на Сході України створюють високу ймовірність вибуху міграції в нашій країні

За даними Європейського агентства з вирішення питань надання емігрантам притулку, Україна увійшла до першої шістки

держав, звідки надходять прохання про притулок в ЄС. Крім України, до цього списку входять Сирія, Еритрея, Ірак, Сомалі і Нігер.

Збереження і розвиток трудового потенціалу пропонується забезпечити шляхом:

- стабілізації зайнятості населення в умовах фінансової кризи;
- підвищення економічної активності населення, посилення мотивації населення до укладення трудових договорів, сприяння продуктивній зайнятості населення з орієнтацією на інноваційну модель розвитку виробництва;
- підтримки підприємницької ініціативи громадян і розвитку малого та середнього підприємництва, самостійної зайнятості

населення;

- зменшення трудової міграції працездатного населення за кордон, сприяння поверненню в Україну довгострокових працівників-мігрантів.

Окремим пріоритетом у розвитку трудових ресурсів має стати завдання щодо прискорення темпів оновлення професійних знань та організація безперервної освіти. Нині щорічно оновляється близько 5 % теоретичних і 20 % професійних знань. Умовна одиниця виміру старіння знань фахівця – період зниження його компетентності на 50 % внаслідок появи нової інформації, показує, що за багатьма професіями цей період настає менш ніж через 5 років, тобто стосовно вітчизняної системи вищої освіти часто раніше, ніж закінчується навчання.

## ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПРОГРАМИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Створена з початку 2015 року за участі біля ста об'єднань, асоціацій бізнесу Антикризова рада громадських організацій України реалізує проект щодо узагальнення та супроводження найбільш актуальних пропозицій ділової спільноти у форматі Антикризової програми спільних дій влади та бізнесу. Сьогодні цей документ поступово набуває формату консолідованої позиції українського бізнесу, що було зафіксовано у рішеннях XIV з'їзду УСПП 10 листопада 2016 року.

Об'єднання, організації промисловців, підприємців, роботодавців, Рада підприємців при КМУ на основі спільного бачення загроз і ризиків поступово починають консолідувати свої дії, домагатися діалогу більш високої якості між державою, владою і громадянським суспільством. Є перші ознаки спільних зусиль ділової спільноти - затверджена постанова КМУ із створення Національного комітету промислового розвитку на чолі із прем'єр-міністром. Перспективи має ініціатива щодо відкриття постійного офісу українського бізнесу в Верховній Раді України. Останній розглядається як канал прямих комунікацій під-

приємців із народними обранцями, прозорого лобіювання економічних змін.

Ще одним майданчиком для ведення системного діалогу з реалізації положень Антикризової програми громадських організацій залишається Національний Форум «Трансформація України». Форум, що започаткував свою діяльність як постійно діюча дискусійна платформа, об'єднав організації ділової спільноти, представників багатьох неурядових структур, духовенство, науковців, міжнародних партнерів, які опікуються запуском в державі процесів якісних перетворень європейського змісту. В Наглядову раду Форуму увійшли колишній голова представництва Європейського Союзу в Україні Ян Томбінські, президент фонду Європейського центру підприємництва Єжи Квечинські, предстоятель Української православної церкви Київського патріархату Патріарх Філарет, предстоятель Української греко-католицької церкви Патріарх Святослав, президент УСПП, голова Антикризової ради громадських організацій України Анатолій Кінах, громадський діяч Євген Уткін, міністр культури Євген Нищук, Голова організації

«Центр трансформації України» Михайло Харій.

Проведено три розширених засідання. У ході останнього засідання Форуму наголошувалося на необхідності підготовки Концепції трансформації України, яка охоплюватиме такі сфери, як держбезпека, сприятливий бізнес-клімат, впорядкування законодавчої системи, державні фінанси, соціальну політику, науку, освіту тощо.

Влада має почути єдину позицію вагової частки громадянського суспільства, структур, які формують ВВП і створюють робочі місця. Йдеться про стабільні, рівні правила поведінки між бізнесом та владою, гарантування захисту прав власності,

прозорі та добросовісні комунікації з прийняття рішень, виконання яких позначаються на економічному зростанні, створенні нових робочих місць, покращенні позитивного сприйняття України у світі в цілому.

В країні триває активне формування громадянського суспільства, розвивається самостійна сфера діяльності громадян, йдуть важкі пошуки шляхів взаємодії недержавної і державної сфер. Допомогати цьому процесу – значить, вчитися вирішувати українські проблеми сучасним цивілізованим шляхом, без суспільно-політичних загострень і руйнівних протестів. Цей важливий тест на вміння жити в цивілізованому світі ми всі – і влада, і громадяни, і посередники між ними – громадські організації – повинні пройти гідно.

**Електронна версія  
АНТИКРИЗОВОЇ ПРОГРАМИ СПІЛЬНИХ ДІЙ ВЛАДИ ТА БІЗНЕСУ.  
НЕВІДКЛАДНІ РІШЕННЯ  
представлена на сайті УСПП  
<http://uspp.ua>**

**Антикризова рада громадських організацій України  
відкрита до діалогу та врахування ваших зауважень та  
пропозицій у новій редакції цього документа**

